

Kálóczy Katalin

A MEHETNÉKES EMBER

Minél több szállal kötődünk egymáshoz, annál erősebbek vagyunk.

Dr. Szöllősy Vágó László, a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség főtthkára, a 75. évét töltötte be 2011-ben. Jól képzett, 21. századi magyar néptanító, népművelő. Derűs, kedélyes embernek ismerik otthon, a Vajdaságban és Kárpát-medence-szerte.

Szöllősy Vágó László: Magam is annak tartottam magam, de kiderült, hogy alkatilag nagyon szomorú és depresszióra hajlamos ember vagyok. Pszichológia szakos hallgatóként vettem részt egy pszichoterápiás specializációban. Tizenöten voltunk a csoportban, orvosok és pszichológusok. Egymáson gyakoroltuk a mélylélektani elemzéseket s ennek ez lett az eredménye. Minek köszönhetem, hogy mégis ennyi derűt sugároz a magatartásom? Annak, hogy életem első szakaszában rengeteg szeretetet kaptam. Nyolc éves voltam, mikor édesanyám meghalt, de addig hihetetlenül nagy szeretetben éltünk. A kamataiból éltem egészen addig, míg össze nem kerültem a feleségemmel, akivel – megint szeretetben – több mint ötven évet éltünk le együtt.

A specializációt irányító tanárunk folyamatosan velem példálózott: milyen óriási jelentősége van a szeretetnek az emberi személyiség alakulásában.

Kálóczy Katalin: Milyen volt a kezdet?

SZ. V. L.: Hajnali harangszóra születtem. Apám szerint – jó humorú ember volt – május 26-án hajnalban egyszerre kezdett Vince bácsi harangozni – én meg ordítani, ez jelezte, hogy sikeres ember leszek. Apám azt is megállapította rólam, hogy nem átlagemberként fogom leélni az életemet.

K. K.: Jelentős szakaszát láthatta még a pályád-nak. Igazolva látta a jövődölését?

SZ. V. L.: Igen, igen, az apám énrám mindig büszke volt. Nemcsak a fia, nemcsak a névörököse, hanem szellemi örököse is vagyok. Szinte belém plántálta a magyarságát, az istenhitét, s ezeket én magától értetődő természetességgel – ahogy annak idején mondtuk: von Haus aus – hoztam magammal. Függetlenül attól, hogy fiatal koromban leírtam egy vargabetűt a marxizmus felé, de utána visszatértem a valláserkölcshöz.

K. K.: Ifjúkori lázadás volt?

SZ. V. L.: Elsősorban. De megfogott a marxista ideológia is. Fiatal korunkban a marxizmus könyvtára volt a házi olvasmányunk, és egy normálisan gondolkodó ember abból sok mindennel egyetért. Azt pedig akkoriban nem éreztük, hogy realizálható-e vagy sem. Úgy véltük: csak rajtunk múlik.

K. K.: Milyen egyéni adottságaidhoz kapcsolódott az apai örökség?

SZ. V. L.: Apám kántortanító volt, s általában kis falvakban vagy tanyaközpontokban éltünk. A tanító bácsi fiaként mindig kiváltságos helyzetben lehettem. Az első nagyobb község, ahol megtelepedtünk, az akkor 7-8 ezer lakosú Bácskossuthfalva volt. S ott, már abban a kisgyermekkorban hangadóvá váltam. Utóbb, pszichológusként alapítottam meg magamról – és ebben nincs semmi nagyképűség –, hogy az intelligenciaszintem magasán az átlag fölött volt. (Az előbb emlegetett pszichológiai gyakorlatok során teszteltük egymást és önmagunkat is.) Egyrészt tehát adva volt egy bizonyos értelmi többlet, másrészt adva volt egy társadalmi helyzet, így minden rendelkezésre állt ahhoz, hogy belőlem elsőhegedűs legyem. Minden közösségben elsőhegedűs lehettem. Ehhez nagyon jó kommunikációs képesség is társult – amit megint csak felnőttként tapasztaltam és fogalmaztam meg.

K. K.: Mi társult a belső adottságokhoz és a kivételezett helyzethez?

SZ. V. L.: A személyes példa. Apám és anyám mindenütt az adott kis közösség kulturális életének a mozgatói voltak. Színdarabokat rendeztek, kórust működtettek. Édesanyám varrónő volt – természetes hát, hogy kézimunkázni tanította az asszonyokat. Mit is lehetett például télen Keviben, a zentai tanyán csinálni? Összeültünk, és ő megtanította a kevi asszonyokat, lányokat a csuhé földolgozására, a kukoricacsuhé tárgyak készítésére a papucs-tól a betlehemes figuráig. Ők ketten állandóan a közösség érdekében, a közösségben tevékenykedtek. 9 éves voltam, mikor az első műsoros délutánt megrendeztem! Összeszedtem a dalokat, a színdarabokat, a kis jeleneteket, és elkezdtünk dolgozni. Összehívtuk a családi kört, és Bácskossuthfalván megrendeztem az első előadást. Az öcsém, a húgom, az öcsém meg a húgom barátai, barátnői és az én barátaim játszottak benne. A mi házunk tanító-lakás volt: tanterem és tanító-lakás egyben, a nyáron üres tanteremben mutattuk be a műsort.

K. K.: Emlékszel-e a műsor tartalmára?

SZ. V. L.: Persze. Volt minálunk a két háború között egy gyermekújság, a Kis Újság, s benne

mindig kis jelenetek. Az egyikre emlékszem: Kinek jobb? A fiúnak vagy a lánynak? Két testvér állandóan ezen vitatkozik. Aztán álmukban fölcserélik a szerepeket, a lányból fiú lesz, a fiúból meg lány. A műsorban át is öltöztek fiúnak és lánynak. S akkor a lány rájött, mennyivel rosszabb a fiúnak, a fiú meg rájött, hogy mennyivel rosszabb a lánynak, és persze nagyon boldogok voltak, mikor fölébredtek, és kiderült, hogy csak álmodtak. A fiúszereplő egy kis piszkafa, a lány meg egy kis gömbic volt, úgyhogy a fiúnak a nadrágját alig tudtuk ráhúzni a lányra, majd' szétrepedt rajta. Ebben a kis rendezvényben mutatkozott meg első ízben a későbbi népművelő.

K. K.: Hogyan örököltette át az édesapád a magyarság iránti elkötelezettséget és az istenhitet?

SZ. V. L.: A személyes példán kívül: nagyon megfontoltan hagyott kint az asztalon könyveket, hogy elolvassam. (Az első könyvemet ugyan nagyapáméktól kaptam: Szentimrei Jenő Verses magyar törtériját. Nem tudom, hogy egy mai gyereknek mond-e ez valamit. Számomra nagyon nagy dolog volt, hogy tudok olvasni, ezért ezt a könyvet szinte ronggyá olvastam. A verseknek legalább a felét ma is betéve tudom. Egyszer ki is akarták próbálni, mert nem hitték el. Mondtam: nyissátok ki bárhol a könyvet, mondjatok egy sort, és én tovább mondom. Így is lett. Úgyhogy számomra a nagy olvasmányélmény Szentimrei Jenő, akit most már ismerhetnek, mert újra kiadták.) Elég az hozzá, hogy én lecsaptam az asztalon hagyott könyvekre, amelyek erősen nemzeti érzelmű vagy vallásos jellegű könyvek voltak. Mint a szivacs a vizet, úgy szívtam magamba őket.

Az apám személyes példájáról elmondok egy nagyon jellemző esetet. 41-ben, húsvét előtt vártuk a magyarok bevonulását. Tudtuk, hogy jönni fognak. Akkoriban Keviben éltünk, a zentai tanyák kis tanyaközpontjában. A falunak egyetlen szerb családja volt: Rádóé, az iskolaszolgáé. Rádó, a felesége meg öt vagy hat gyerek, akár az orgonásipók. Nagypéntekről nagyszombatra virradóra bekopognak az ablakunkon. Egy sereg helybeli parasztember, kapával, kaszával, vasvillával: jöjjön, kántor úr, kiirtsuk a Rádót meg a családját, ne csúfítsák a falunkat. Az apám lepiszkolta őket nagyon, mert nagyon kemény tudott lenni, hőröcsög természetű ember volt (ezt is tőle örököltém): nem szégyellik magukat, egy ilyen szent ünnepet ártatlan emberek vérével bemocskolni?! Hát maguk sem különbek, mint azok, akik Jézust keresztre feszítették! Az emberek, mint az ázott birkák, szétoszoltak. Másnap délelőtt – emlékszem, mert

41-ben már ötéves voltam – Rádónak a számomra nagy lánya, a legnagyobbik, egy kis kosárban két negyed kilós vaját hozott, amit arra mifelénk bádóg módliba (süteményszaggató) nyomkodtak bele, hogy formája legyen. Hozta kis kosárban, hogy: édesapám tisztelteti, és ezt küldi, fogadja el addig is, míg másként meg nem tudja hálálni. Az apám nem akarta elfogadni, de édesanyám azt mondta, hogy el kell fogadnia, különben nagyon megbántódna az az ember, úgy érezné, hogy apám lenézi az ajándékát.

Mit ad Isten? Rádó dobrovoljac volt, tehát az első világháború után telepítették be hozzánk. A háború alatt visszatelepítették őket oda, ahonnan jöttek. 44-ben aztán megérkezett egy partizánszakasz, amelynek Rádó – hiszen iskolaszolga, tehát művelt ember – volt a politikai komisszára. Első útja hozzánk vezetett: hol van a kántor úr? Nem tudjuk, mert el kellett menekülnie a nyilasok elől. (Említettem, hogy nagy magyar volt, ezért nagyon bántotta őt, amikor a nyilasok elkezdtek szervezkedni. Sohasem beszélünk erről, de azt hiszem, egy kicsit legitimista volt, s a németektől legalább úgy irtózott, mint az oroszoktól. Eljött Kevibe a nyilas pártnak valamelyik fiatal agitátora pártot szervezni. Összehívta a gazdákat a nagy kocsmába, és programbeszédet tartott, hogy a Szálasi testvér ezt mondta, a Szálasi testvér azt mondta, míg végül az apám megunta és azt mondta neki: mondjál már olyat is, te *Nyálasi* testvér, amit te találtál ki! Erre kiröhögték. Az pedig régi mese, hogy lehet szidni, meg lehet verni egy politikust, attól még lehet hős, de ha valakit kinevetnek... A nyilasok nem bocsátottak meg az apámnak. Valamikor szeptember végén jött egy fiatalember: kántor úr, menjen el, itt a biciklim, üljön föl rá, és hagyja ott Csantavéren a vasúttárolásánál! Tűnjön el valahová, mert a nyilasok ki akarják nyírni! Akkor az apám elment, így mi a kétéves öcsémmel meg az ötéves húgommal 8-10 napig magunk voltunk a tanyai iskolában. Apám azt mondta: kisfiam, el kell mennem, de ha jönnek és keresnek fekete egyenruhás bácsik, azt mondd, úgy tudod, hogy bementem Zentára. Anyám nem élt már akkor, 44 nyarán halt meg.

Az egyik tanyáról hordtuk minden nap a tejet, hetente kétszer Zentáról hozták ki a kenyeret, no meg volt egy bödön mézünk. Ezen éltünk a húgommal meg az öcsémmel, míg végül az apám értesíteni tudta a nagyapámékat, hogy a gyerekek egyedül vannak, jöjjenek ki.)

Ekkor jött Rádó, akinek elmeséltük, hogy mi történt. Na, majd megtaláljuk, mondta ő. Meg is

érkezett a hírrel, hogy a kántor úr Moravicán kapott kántortanítói állást. Megkérte Rádót, szervezze meg, hogy utána menjünk. Az erősen háborús időben mozgósítottak 7-8 fogatos kocsit, fölpakoltak bennünket, megkaptuk a menetlevelet, az első kocsióra meg az utolsóóra odaült egy-egy fegyveres partizán. Apám nem volt sem kommunista, sem szocialista, csak tisztességes ember.

K. K.: Milyen volt magyarnak lenni a te gyerekkorodban, a királyi Jugoszláviában?

SZ. V. L.: Szinte évente változtattuk a helyünket, mert az apám kántorként Szent Istvánkor mindig eljátszotta a magyar himnuszt, így a következő tanévet már máshol kezdtük. De előfordult az is, hogy nem kapott tanítói állást, mert meg volt bélyegezve. Csantavéren például egy malomban írkokoskodott. A demokratikus Jugoszláviában pedig válaszút elé állították: vagy kántor lesz, vagy tanító. Ott voltunk mi, a három gyerek, a két nagymama, nagypapa, apám és a második felesége, akiről gondoskodni kellett, nem volt kétséges, hogy a tanítóságot választotta. De a vándorlás folytatódott, mert apám valahogy mindig beleteynerelt a dolgokba. Miért kellett elmennünk például Moravicáról? Kiss Antal református lelkész a Keresztény Ifjúsági Egylet kórusával népdalokat énekeltetett, de följelentették, hogy irredenta dalokat szóllalt meg. A járásbíróásra – mivel ő volt a progimnázium énektanára – apámát idézték be szakértőnek. A bíró kérdésére apám azt felelte, hogy azok mind hiteles, eredeti népdalok. És miért nem énekelnek a magyarok Tito marsallról is, kérdezte a bíró. Apám azt válaszolta: mert Tito még nem érdemelte ki, hogy a magyar nép dalba foglalja a nevét. Büntetésből áthelyezték Pacsérára. (A történetről felnőttként értesültem, amikor Kiss Antal, akkor már esperes úrral együtt vettem át az Aracs-díjat. Az esperes úr számára nagy élményt jelentett, hogy az apával együtt ült a vádlottak padján, s a fiával együtt kapott kitüntetést.)

K. K.: Ti, gyerekek azonosultatok vele, vagy a magatartása terhet jelentett a számotokra?

SZ. V. L.: Nem tudatosodott bennünk. Éltük a magunk gyerekeletét.

K. K.: A sok vándorlás?

SZ. V. L.: Érdekes volt.

K. K.: Nem vágytál arra, hogy mint mások, egy helyben éljete?

SZ. V. L.: Talán azért nem, mert Csantavéren élt a nagyanyám, és oda mindig visszamehettünk. Ha kiborult a bili, a gyerekeket visszavitték Csantavérré, és addig éltünk ott, amíg nem rendeződött a család helyzete, akkor megint hazamentünk.

K. K.: Adva van tehát egy nagyon szép apai örökség, benne a magyar humán műveltség, a mélységes hit, az erős magyarságtudat. Adva vannak a te hajlamaid: a kezdeményező, vezető alkat, az erős intellektus, a jó kommunikációs készség és nem utolsósorban a megélt, modellként szolgáló helyzetek: szüleid szociális érzékenysége, szervező munkája, közösségi törekvései. Mi volt az első fordulat?

SZ. V. L.: Apám gimnáziumba szeretett volna adni engem, azzal, hogy a gimnázium mindenféle továbbtanuláshoz utat nyit. De nagy volt a túljelentkezés, és amíg ő ott próbálkozott, addig én elmentem és beiratkoztam a tanítóképzőbe. De soha nem fejeztem be, mert negyedikben kidobtak. Nemcsak abból az iskolából, hanem az ország minden középiskolájából.

1953-ban a népi ifjúság kongresszusán Moša Pijade, az akkori főideológus, forradalmi gondolatokat osztott meg velünk. Megmagyarázta, hogy minket, akik betöltöttük a 18. életévünket, jogilag akár köztársasági elnökké is választhatnak, mégis elemi emberi jogainktól vagyunk megfosztva. A tanítóképzőben – ha finoman akarok fogalmazni – zárdái légkör volt, kötelező tanulási órákkal, heti kétszeri kimenővel, csütörtök délután kettőtől ötig és vasárnap délután kettőtől hétig. Egyébként a négy fal között éltünk.

Négyen voltunk a népi ifjúság kongresszusán. Hazajöttünk, és hoztuk haza magunkkal a forradalmi szellemet. 12 pontba foglaltuk a követeléseinket. Többek között azt, hogy az internátus legyen nyitott, ne úgy éljünk, mint a kaszárnnyában, legyen nyitottság a tanár-diák viszonyban is. Utolsó évesek voltunk, egy év múlva én már – kicsapott diákként – tanítottam. Az egyik fiatal tanárunk a szerb gimnáziumban udvarolt egy lánynak, ezért letiltották a katedréről, s bár szaktanár volt, áttettkönyvtárosnak a városi könyvtárba. Ezért azt is követeltük, hogy a tanárunk kerüljön vissza a tanítóképzőbe. Az is belevettük, hogy ha elutasítják a kérésünket, a tanítás bojkottjával fogunk felenni rá. A megadott időpontig, a második óra végéig nem kaptunk választ, és akkor én, az iskola ifjúsági bizottságának tagjaival együtt, odaálltam a nagykapuba. Öt perc múlva pedig ott volt mögöttünk a 360 tanítóképzős. Kimentünk az utcára, és végigjártuk a tanügyi tanács tagjait. Mindenkit a munkahelyén kerestünk föl, személyesen adtuk elő a 12 pontot. Később derült ki, hogy a tanügyi tanácsnak a főosztályvezetőjét, Balla Lászlót – a későbbi nagykövetet –, aki Belgrádban volt valamilyen értekezleten, táviratilag hívták haza, hogy

nagy fölfordulás van Szabadkán. A hajnali vonattal érkezett meg, télen, fél kettőkor. Akkor látta, hogy milyen komoly a helyzet, amikor kiderült, hogy 250-300 diák várja az állomáson.

Lezajlott az egész ügy, ami miatt persze nem lehetett volna megbüntetni engem. Igen ám, de a tantestületen belül voltak olyan emberek – többek között a négy tantárgyat tanító osztályfőnökünk –, akik nem tudtak megbocsátani. Ha valakinek négy tárgyból intője volt, azt kicsaphatták az iskolából. Hogy, hogy nem, én négy tantárgyból kaptam intőt. Négyünket csaptak ki. Egyikünk viszonylag fiatalon meghalt, de érdekes módon a háromból ketten vagyunk Aracs-díjasok, ketten vagyunk a magyar kultúra lovagjai, mind a hármunknak megjelent néhány könyve, s mind a hárman egy-egy vagy akár több kis közönségnek meghatározó személyiségei vagyunk.

K. K.: És ehhez hozzájárult ez az élmény? A kicsapatás felnőtt életre és elkötelezettségre kényszerítet?

SZ. V. L.: Föltételezem. Lehet, hogy ha nem csapnak ki a képzőből, megmaradok valahol egy falusi tanítónak. Bár nem hiszem: indítatást éreztem a cselekvésre. Ezt úgy szoktam elmagyarázni, hogy minden ember fenekében van egy zabszem. Hogyha az hosszában áll, akkor az ember nyugodt, hogyha keresztben áll, akkor muszáj valamit tenni. De vannak emberek, akiknek a fenekében kereszt alakú, hibrid zabszem van, s az mindig szúrja, akárhogy fordul is. Ez egy tudományos magyarázat...

K. K.: Most az „alkati” szomorúság helyett a jól ismert huncutságot látom a tekintetemben.

SZ. V. L.: Valószínűleg akkor is hasonló irányba terelődött volna az életem, ha elvégeztem volna a tanítóképzőt. Jóllehet kicsapott diák voltam, akkoriban nálunk nagyon nagy volt a tanítóhiány. Diploma nélküli pedagógusként vettek föl egy-egy tanévre, így tanítottam három évig Kispiacon. Ketten voltunk: Petrics Laci az igazgató – én meg a tantestület. Hat osztályunk volt, én az első-harmadikat tanítottam, ötödik-hatodikban pedig megosztottuk a tárgyakat. Nekem elsősorban a humán-művészeti és a természettudományi tárgyak feküdtek: a magyar, akkoriban a szerb nyelv is, az ének, a torna, a rajz, de a biológia, a fizika, a kémia is.

K. K.: Zenélni tanultál kisgyerekkorodban?

SZ. V. L.: Most 70 éve, hogy valamelyik nyáron megkaptam a búcsúban az első furulyámat.

K. K.: Magad tanultál meg?

SZ. V. L.: Az apám néhány fogást megmutatott.

K. K.: A furulya maradt a hangszered?

SZ. V. L.: A furulya és a származékai. Legmeszszebre a fuvolán jutottam el. Zeneiskolába sosem jártam. Megvettem és autodidakta módon végigjártam négy fuvolaiskolát. 10-12 hangszeren otthon vagyok, játszom, zenekart is vezényeltem. Óriási elméleti tudást szedtem össze, de sohasem zeneiskolában. Azokat a könyveket, lemezeket vagy hangzóanyagokat vettem meg mindig, amire szükségem volt, és szisztematikusan földolgoztam őket.

K. K.: Ha megfogalmaztál magadnak valamilyen feladatot, azt mindig egy-egy konkrét helyzet hívta elő?

SZ. V. L.: Mindig az adott helyzet ösztönzött valaminek a vállalására, vetett föl egy-egy feladatot vagy problémát, s akkor föl kellett készülnöm. Maradjunk a zenénél! Kanizsán volt egy amatőr szimfonikus zenekarunk, ahol én fuvolista voltam meg szervezőtitkár. A karmesterek egymást váltották, de megvolt a folyamatosság, mert Szöllősy marad és csinálja. Egyszer kiderült, hogy nincs, aki hangszerelje a darabokat. De előfordult, hogy átiratot kellett készíteni, mert kiderült, hogy a kinyomtatott szöveg A klarinétra szól, de nekünk B klarinétjaink voltak, így transzponálni kellett.

K. K.: Az ehhez szükséges elméleti tudást is magad szerezted meg?

SZ. V. L.: Igen, aztán egyszer csak nem találtunk karmestert. A korábbi a szezon végén azt mondta, hogy a következő évben már nem tudja vállalni. Szétnéztem, de nem volt karmester, s akkor egyszerűen előszedtem a vezénylésről mindent, amit lehetett, s elkezdtem tanulni. Szinte éjjel-nappal tanultam egész nyáron, és őszre beálltam vezényelni a zenekart.

K. K.: A klasszikus értelemben vett népművelői magatartásnak az a lényege, hogy az ember mindig a közösségnek valamelyik kihívására válaszol?

SZ. V. L.: Valószínűleg így van: a szükséglet termeli ki. Ahogy most végiggondolom... Kispiacon? A focicsapatnak nem volt edzője. Én korábban focielmélettel nem foglalkoztam. De akkor mindent megnéztem, amihez hozzá lehetett jutni. Megtanultam az azóta már meghaladott WM rendszert, a 3-4-3-as fölállást, utána pedig begyakoroltam. Hosszú évek múlva, mikor játékvezetőként ott voltam egy községi bajnokságon, láttam ám, hogy a kispiai csapat a WM rendszert még mindig olyan fegyelmезetten játssza, mint annak idején a nagyok. Ez egy kicsi epizód, de ugyanarról szól: amikor szükség volt valamire, akkor megtanultam. Nem sajnáltam rá sem az időt, sem az energiát,

sem a pénzt. Mert ez sokszor pénzt is igényelt, hiszen itt nem ritkán lemezeket, hangzóanyagot, könyveket, albumokat kellett venni, sok mindent.

K. K.: Ha megkérdezték kicsi korodban, mi szeretnél lenni, mit választottál? Volt pályaelképzelésed?

SZ. V. L.: Volt. Először író akartam lenni. Nagyon szerettem olvasni, s úgy éreztem, hogy ennél csak egyvalami szebb: ha ír az ember. Az olvasásnál csak az írás lehet szebb! Utána pedig egyre inkább a tanítás vonzott. És kimondva vagy kimondatlanul ez életem végéig kitart. Most is. Ha valami soha nem esik nehezemre, hát az a tanítás.

K. K.: Ha valaki sietősen beszélget veled, akkor is megérzi a tanítói attitűdöd – a lényedből fakad.

SZ. V. L.: Nem akarok ebbe semmit belemagyarázni: az apám, az egyik nagyapám, sőt, az egyik dédnagyapám is kántortanító volt. De a lányom is. Amellett, hogy zeneművész, zenetanár is. Nagyon jó zenetanár.

K. K.: Visszatérünk a karakteredet megrajzoló epizódok után a kicsapatásodhoz. Nem lehetett nagyon könnyű. Belül hogy élted meg? Büszke voltál?

SZ. V. L.: Büszkének mutattam magam, közben a szívem majd' megszakadt. De nem engedhettem meg, hogy azok az emberek, akik kicsaptak, még kéjelegjenek is örömköbben. Úgyhogy elég „pofátlanul” viselkedtem. Később egy kicsit szégyelltem is magam emiatt. Volt négy tanár – azóta is tiszteltem őket –, akik sorban mind fölemelték a szavukat a kicsapás ellen. Érdekes módon négyük közül hármat senki sem szeretett a képzőben. Sem a diákok, sem a kollegák. Mert nagyon igényesek, keményen következetesek voltak, akik bizonyos szint alá semmilyen körülmények között nem mentek. Ez a három ember énmeltem tette le a garast.

Abban az időben minden év végén tanfelügyelő minősítette a munkánkat. A minősítésnek különböző fokozatai voltak. Amíg tanítottam, mind a három évben a legmagasabb minősítést kaptam – kiclapott diákként. (Nem beszélve a tanítványokról. Az 50 éves találkozójukon például azzal a dallal fogadtak, amelyet én tanítottam be az iskolakóruossal. Egy tornászindulót.)

Azonnal állást kerestem, addig haza sem mentem. Annak, aki abban az időben dolgozni akart, könnyű dolga volt. Újvidéken, a Testvériség-Egység könyvkiadó akkor szervezte meg a könyvbárátok körét. Apám egykori osztálytársa volt a Hét Napnak a szerkesztője akkoriban. Az előzményekhez hozzátartozik, hogy a Hét Nap egyik korábbi riportpályázatát megnyertem, s bementem Lévai

Bandi bácsihoz a díjat átvenni. Kérdezte, hogy vagyok, mint vagyok, én meg elmeséltem, hogy kicsaptak az iskolából, és állást szeretnék. Miért történt? – kérdezte. Hát mert szeréjket szerveztem. Te szerveztél? Szerveztem. Hát itt most pedig a könyvbarátok körét kellene megszervezni. Fölvette a telefont, fölhívta az újvidéki kollegáját, és engem pár nap múlva, viszonylag jó fizetésért fölvettek, kimondottan terepi munkára, ami nagyon tetszett. Kaptam egy szolgálati kerékpárt, azzal jártam a Vajdaság falvait, városait. A könyvbarátok körének tagjai kedvezményesen kapták a könyvet a tagdíj fejében, de magát a tagdíjat is le tudták vásárolni. Ez 1954-ben történt. Fél évet dolgoztam ott, az őszi tanévkezdésig, amikor kiderült, hogy Kispiacon el tudok helyezkedni tanítóként. Szabadka környéki kis falu, inkább tanyaközpont. Az oktatás később is többször elcsábított. Például a katonaság után egy szövetkezetnek lettem a titkára. Addig voltam titkár, míg megint nem helyezkedhettem el az oktatásban. Fél évig voltam könyvbarát, utána két tanévet tanítottam, aztán katonának mentem, 58-ban szereltem le. Megint februárban, tehát tanév közepén.

K. K.: Hol voltál katona?

SZ. V. L.: Ohridban. A görög-albán-jugoszláv, most a macedón-görög-albán hármashatáron van az Ohridi-tó. Hatalmas.

K. K.: Fontos állomása az életednek?

SZ. V. L.: Igen. Mivel nem volt pénzem, folyamatosan írtam. Magyarul is, szerbül is. A magyar ifjúsági lapnak, az Ifjúság Szavának rendszeresen írtam – így mondta a szerkesztő: – versprózában, mert ugyan nem versnek szántam, de költői hangulatot teremtettem. A katonaszínpad számára pedig vidám jeleneteket hoztam össze. Nekem addigra már tízéves amatőr színjátszó múltam volt. Mindent összeloptam abból, amiben játszottam, és emlékezetből földolgoztam. A katonaszínpad csak fiúkból áll. A női szerepeket lehetőleg átírtam, ha másképp nem ment, öregasszonyra, hogy ne okozzon gondot a színpadon. Nagyon sokat írtam mindkét nyelven, magyarul és szerbül is, azt hiszem, ott bontakozott ki az íráskészségem. Egy dolog az: írogatni, más dolog az: úgy írni, hogy az a megélhetéshez kell.

A leszerelés után egy mezőgazdasági szövetkezet titkára lettem. Ekkor ismerkedtem meg a későbbi feleségemmel, össze is házasodtunk, és a kis tanyai iskolából beköltöztünk Kanizsára. Nekem a bankban kínálkozott munkahely. Még hozzá – mert időközben könyvelést, gépirást tanultam, sőt, mérlegképes könyvelői vizsgát is tettem – a Nem-

zeti Bank magyarkanizsai fiókjának a főkönyvelője lettem. Egy bankfiók főkönyvelőjének lenni fizetésben kb. öt tanítói fizetéssel volt egyenlő. Mégis ez volt a két legsivárabb évem. Számok, kontók, számok, kontók, számok, kontók nap mint nap. Közben szerveződtek már a munkásegyletek, szabadegyletek, népegyletek, a különböző néven futó felnőttoktatási intézmények. Kanizsán is így történt: az általános oktatási központ vezetésére kerestek embert. Gondolkodás nélkül jelentkezni akartam, s mondtam a feleségemnek, hogy nagyon szeretnék odamenni. Nagyon jellemző a feleségemre meg a kettőnk viszonyára a válasz: hát akkor átmegy! De a fizetésem egyharmada lesz a jelenleginek! Apám, ha te örömmel végzed a napi munkádat, mi sokkal többet kapunk tőled, mint a háromszoros fizetés. Ez volt Veronika.

Az oktatási központban két munkakört kaptam: a felnőttek általános iskolája volt az egyik. A másik: létre kellett hozni a zeneoktatási központot. Ekkor kerültem szerves, intenzív kapcsolatba a zenével, ami azóta is folyamatos. Elméletileg és gyakorlatilag is intenzíven kellett foglalkozni a zeneiskolai oktatással, tantervekkel. Nem engedhettem meg magamnak, hogy zeneileg süket vagy képzetlen igazgató legyek. S itt derült ki, hogy milyen jó útravalót kaptam az újvidéki tanítóképzőben, ahonnan át kellett mennünk Szabadkára, mert az újvidéki képzőt fölszámolták. Pedig ott egészen más szellem uralkodott! (Jellemző, hogy a szabadkai tanítóképzőben az újvidékiek csinálták a forradalmat.) Bennünket ott emberként kezeltek, és nem csak a fiatalok. Legöregebb tanárunk, Tóth Antal tanár úr valamikor Kodály-növendék volt, ő oltott be engem Kodály pedagógiai szellemiségével. Tőle hallottam először a Kodály-módszerről, a relatív szolmizálásról stb. Amikor Kanizsán a zeneoktatási központ élére kerültem, mindez felszínre került. Megalakítottuk a zeneegyletet, és Kodály Zoltán 1967-es halála után fölveztük Kodály Zoltán nevét. Amint ennek híre ment, Kecskemétről megkerestek bennünket, és hihetetlenül intenzív kapcsolatunk alakult ki a kecskeméti Kodály-iskolával. Számunkra ennek óriási jelentősége volt, hiszen a Kodály általi kapcsolatnak köszönhetően minden téli szünetben 8-10 pedagógust küldhettem vagy vezethettem el kéthetes szakmai továbbképzésre Kecskemétre. Ott laktunk a kollégiumban, és Kodály égisze alatt semmit sem fizettünk. Az akkori viszonyokra mi sem volt jellemzőbb, mint az, hogy a második vagy a harmadik évben, hazaérkezésünk után behívott a párttitkár: milyen alapon viszem én Magyarországra a zenepedagó-

gusokat? Mondtam, mert Magyarországon van a Kodály Intézet. És nálunk olyan nincs? Mondtam, hogy nincs, sehol a világon nincs. És milyen alapon állítok én ilyet? Mert, mondtam, ott szoktunk találkozni japánokkal, kanadaiakkal meg ausztrálokkal, s ha másutt is lenne a világon, nem jönnének ide nehéz dollárokat fizetni.

Soha nem gondoltam volna, hogy a Kodályról tanultak valaha megélhetési forrássá válnak számomra. S minél mélyebben megismertem Kodály zenepedagógiai elveit, annál inkább magamévá tettem, és annál inkább törekedtem arra, hogy minél többet átültessek a mi gyakorlatunkba. Többek között egyszerűen kötelezővé tettem a nyilvános szereplést meg az élő muzsikálást is. Nemcsak a növendékhangversenyeket – az természetes volt –, hanem a pedagógusokét is. Összel és tavasszal a pedagógusok számára egy-egy hangversenyt kötelezővé tettem... és ez alól nem volt kivétel. Igazgatóként én ezt elrendelhettem. Meg is magyaráztam. Az a zeneiskola fejlődőképes, amelyiknek a tanárai rendszeresen közönség elé lépnek. Miért is? Azért, mert ha a tanár nem tartja napra készen koncertképesen a tudását, az a tudás ellaposodik, és akkor ő mint művész és mint pedagógus is el fog tunyulni. És hogyan válik eszményképpé, embereszménnyé vagy művészeszménnyé a növendéke számára, ha az soha nem láthatta még őt a pódiumon? Hogy is hiszi el a gyerek, milyen izgalom kiállni a pódiumra, ha ő maga soha nem áll ki? Bizonyításképpen magam is ezt tettem! Pedig nevetségesnek tűnt, a többiek mind minimum konzervatóriumot végeztek, de többségük inkább főiskolát. S bár én soha nem jártam zeneiskolába, azt mondtam: én is kiállok a fuvolámmal a pódiumra! Később elmesélték: látszott, ahogy reszketett a nadrágom szára... A harmadik évre persze már természetes volt a tantestületnek, hogy van hangverseny, az újak pedig abba csöppentek bele.

November 29-én volt a nagy állami ünnep, a szocialista Jugoszlávia megalakításának az ünnepe. Erre az alkalomra szerveztünk mindig egy ünnepi hangversenyt, egyet pedig a tavaszi tiszai ünnepi játékok keretében. Amatőr színjátszók fesztiválja volt ez, és szombaton azért nem tartottunk előadást, hogy akkor a zsűri értékelhesse a bemutatókat, ezért ide illesztettük be a zenepedagógusok hangversenyét.

K. K.: Meddig tartott ez a szép időszak?

SZ. V. L.: 16 évig. 1962-ben kerültünk Kanizsára, akkor született Janka lányom. 78-ig élt a család Kanizsán. De én már korábban elmentem a munkásegyletemről, más pozícióba kerültem. Nálunk

akkor alakították meg az oktatási-művelődési szövetségeket vagy közösségeket, érdekközösségeket, és én voltam a művelődési közösségnek a titkára, olyan, mint Magyarországon abban az időben a járási művelődési felügyelő. A község, illetve a kommuna (a korábbi kanizsai járás) általános iskoláinak, óvodáinak, középiskoláinak, művelődési egyesületeinek felügyelete, pénzellátása, az anyagiak biztosítása tartozott hozzám. Szerettem, mert az adminisztratív dolgokkal nem foglalkoztam. Volt egy közigazdász kolleganő, aki az anyagiakat körösztbe-hosszába elintézte, én meg alapvetően a tartalommal foglalkozhattam. Folyamatosan úton, terepen voltam, volt úgy, hogy egy nap három iskolában vagy három művelődési egyesületben jelentem meg, máskor kimentem az iskolába és az óvodába, este meg a művelődési egyesületbe.

K. K.: Ez a helyzet mire ösztökélt? Milyen tanulásba csöppentél bele?

SZ. V. L.: Ehhez megint föl kellett készülnöm. Kieszközöltem, hogy kapjak ún. kádersegélyt andragógiai tanulmányok elvégzésére. A kanizsai munkásegyletem ezt biztosította is. Így aztán elvégeztem Zágrábban horvát nyelven az andragógia szakot: andragógiát és népművelést. Ez volt az első diplomám tulajdonképpen, hiszen a tanítóképző megszakadt. Még be sem fejeztem, amikor a vajdasági tartományi kormány írt ki pályázatot szintén kádersegélyre, magyarországi tanulmányokra pedagógia-pszichológia szakon, mert akkor vezették be nálunk az iskolapszichológus funkciót, és nem voltak magyar káderek. Munkaviszonyban állóknak hirdettek pályázatot. Nekiszaladtam, ebből született a második diplomám: a pedagógia-pszichológia szakos. Szegeden tanultam, a József Attila Tudományegyetemen. De már akkor megbeszéltük a mentorommal, hogy a diplomamunkám a leendő doktori értekezésemnek az első három fejezete lesz: Lelki folyamatok modellezése. Ez akkor szinte szűz terület volt. A modellezéssel akkor kezdtek foglalkozni. Magyar nyelven alig lehetett szakirodalomhoz jutni. Angol nyelvű sok volt, de én angolul nem beszéltem, Zágrábban, illetve Jugoszláviában az angol és az amerikai könyveket nagyrészt lefordították, Magyarországon meg a szovjet szakirodalmat, mert az oroszok is foglalkoztak a modellezéssel, ez a szakterület akkor bontakozott ki. Úgyhogy a nyugati szakirodalomhoz szerbül vagy horvátul hozzájutottam. Oroszból magam is fordítottam, de mindenhez nem tudtam hozzájutni. Gondoltam egyet: írtam a belgrádi szovjet nagykövetségnek, hogy a doktori értekezésemhez ez és ez (10-12 címet tüntettem föl) szük-

séges lenne, és azt kértem: próbálják megoldani, hogy utánvétellel megkaphassam őket. Nem telt bele egy hónap, és egy hatalmas csomag érkezett a kultúrattasé aláírásával, hogy sikeres tudományos főkészülést kíván, fogadjam el tőlük ajándékba. Le is doktoráltam. 78-ban tettem le a szigorlatokat és 79-ben fogadtak doktorrá. Akkor már újságíró voltam, a Magyar Szónál dolgoztam.

Kanizsán már négyen éltünk, családi muzsikálással is foglalkoztunk. Az egész országban ismerték a Szöllősy blockflöte kvartetet, mert a gyerekeinkkel együtt muzsikáltunk, és bejártuk az akkori nagy Jugoszláviát, mert egy amatőr fesztiválon egyszerre csak úgy a semmiből megjelent a család. A fiunk hamarabb kezdett kottát olvasni, mint betűt. Természetjárók voltunk. Mindenki tudta, hogy 4 bicikli, 2 felnőt, 2 gyerek, azok a Szöllősyék. Minden vasárnap valahova mentünk kerékpárral. Például megtettük azt, hogy átke-rekpároztunk Szegedre vagy elkerékpároztunk Szabadkára. Szépen éltünk ott, a lányunk elindult zeneiskolába.

De közbeszólt a politika. Elindult a belső leszámolás, új garnitúra jött, a régivel le kellett volna számolniuk. A kanizsai művelődési közösség elnöke egy jogász volt, egyébként a vajdasági legfelsőbb bíróság elnöke. Ő volt a levitézlett párttitkárnak az egyik fő kádere. Kanizsai elvtársak megkapták a feladatot, hogy ezt az embert ki kell nyírni. De a legfelsőbb bíróság elnökét nem lehet egyszerűen kinyírni, ahhoz nagyon erős jogi alapot kell teremteni. Mivel elnök volt, úgy gondolták, hogy hátulról tudják megtámadni, ezért rám, illetve a művelődési közösségre állítottak rá egy revizort, aki tételszerűen átszűrte az egész évet, és számtalan szabálytalanságot szedett össze papíron, hogy ezzel hozzá tudjanak férni az elnökhöz. De arra nem gondoltak, hogy mellel én is a súlyosztóbe kerülök vele együtt, amit viszont én nem akartam. Mindent dokumentálva, szépen mind a 190 tételhez fűzött megjegyzést megföllebbeztem, persze a bíróság elnökének közreműködésével, mert hát ő is tudta, mire megy ki a játék. A mi elnökségünk, a művelődési közösség elnöksége az én föllebbezésemet akceptálta, s a végén az derült ki – volt persze szabálytalanság is, annyi –, hogy még csak szabálysértési följelentést sem lehetett tenni, mert minden észrevétel mondvacsínált volt. Ejtették tehát az egész ügyet, de attól kezdve engem minden szinten nyírtak. Ha kimozdultam a kocsimmal a házból, már az első sarkon megbüntettek a rendőr. A leveleimet fölbontva dobták be a postaládámba, nem részletezem. Az iskolában a

gyerekeimet egyes pedagógusok egyszerűen terrorizálták.

K. K.: Hova vezetett ez?

SZ. V. L.: Azt mondtam, hogy eb ura fakó, a Magyar Szó pályázatot hirdetett szabadkai munkatársra, és én megpályáztam. Előzőleg már tizenéven keresztül tudósítottam a lapot, ismertek. Fölvettek és a család 78 novemberében elköltözött Kanizsáról. Újságíró lettem.

Egy hónapig voltam a szabadkai szerkesztőség munkatársa, akkor megváltoztatták a státusomat. Önálló főmunkatárs lettem és cikkíró, a művelődési rovat észak-bácskai önálló munkatársa. Ez azt jelentette, hogy onnantól kezdve azt írtam, amit akartam, azzal foglalkoztam, amit akartam, hiszen egyből rájöttek arra, hogy egyrészt elméletileg a legfőkészültebb vagyok, másrészt gyakorlatilag az egész életemet művelődési területen töltöttem. Végül is a Magyar Szótól mentem nyugdíjba.

K. K.: Mihez kezdte a pszichológiai doktorátussal?

SZ. V. L.: Az újságírói munka mellett lehetősémem nyílt arra, hogy tanítsak Szabadkán. Nagyon gyorsan rám találtak. Az összes középiskolában tanítottam, mert a pszichológiatanárok kivétel nélkül fiatal hölgyek voltak, abban az életkorban, amikor időnként elmennek szülési szabadságra. A helyükre pedig nem vettek föl állandó munkatársat, hiszen a pszichológia heti két órás tantárgy volt, s egy-egy tanár 2-3 iskolában tudta összehozni az óraszámát. Nekem viszont az újságírói munka mellett kézenfekvő volt a tanítás. Gyakorlatilag minden szabadkai középiskolában tanítottam, az utolsó két évben pedig meghívott előadóként a pedagógiai akadémián, ahol súlyos beteg lett a tanszékvezető tanár, menthetetlen rákos. Megmondták nekem, hogy nem akarnak helyette mást, amíg ő él, de meghívott előadóként a főiskolának jogában áll engem foglalkoztatni. Neveléslektant, fejlődéslektant és gyógypedagógiai pszichológiát – mentálhigiénéiát tanítottam. Nagyon szerettem.

55 évesen pedig elmentem nyugdíjba. 1991-ben, pont a háborús időszakban. Nyugdíjasként tanítottam még 8 évet a gimnáziumban. Az 55 év volt az alsó korhatár, akkor értem el a 35 év szolgálatot. Tudatosan mentünk el a feleségemmel mindketten idő előtti nyugdíjba, alacsonyabb nyugdíjért, hogy azzal foglalkozhassunk, amit fontosnak tartottunk.

K. K.: Mikor alakult meg a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség?

SZ. V. L.: 1992-ben.

K. K.: Ki kezdeményezte?

SZ. V. L.: 1991-ben nyugdíjasként én kezdeményeztem.

K. K.: Milyen felismerés vezetett erre?

SZ. V. L.: A feleségemhez kötődik. 1992-ben volt a Szabadkai Népkör főnállásának 120 éves jubileuma. Valamikor 89-90-ben megbíztak, hogy írjam meg a Népkör történetét. Gyönyörű a feladat, éppen csak hihetetlen munkaigényes volt, mert nagyon sok levéltári meg könyvtári anyagot át kell rágni. De énnekem volt egy könyvtáros feleségem, aki vállalta, hogy megteszi. Két évig bújt a könyvtárat meg a levéltárat. Több kiló jegyzetet készített. Ő bukkant rá, hogy a két háború között történtek kezdeményezések a vajdasági magyar kultúrszövetség megalakítására, mert a szerb államot akkor sem érdekelte a magyar kultúra. Nemhogy nem érdekelte! Az volt az érdeke, hogy szétmorzsolódjanak a magyarok. Mert ha embereket több szál fűz össze, akkor azok összetartoznak. Ha nincsenek összekötő szálak, akkor porrá válnak. Végül is 1940-ben sikerült megalakítani a kultúrszövetséget, de belügyminisztériumi bejegyzése már nem történt meg, mert közbejött a háború. Persze a háború után is volt nálunk átmenetileg magyar kultúrszövetség, de csak addig, míg meg nem szervezték az első magyar ünnepi játékokat, mert az olyan sikeres volt, hogy a rezsim többé nem engedte meg, a kultúrszövetséget is főlzárták, mert megbizonyosodott, hogy hihetetlen erőt képvisel.

Elég az hozzá, hogy nálunk otthon állandó téma volt a kultúrszövetség. Mind a ketten a Népkörben tevékenykedtünk, s a Népkör jubileumának előkészítése közben fontolgattuk a lehetőségeket a megboldogult Rehák László nyugdíjas egyetemi tanárral. Később hozzánk csapódott a pszichológusok egyesületén keresztül Hódi Sanyi. Gyakorlatilag mi hárman kezdtünk el először a Magyarországi Tudományos Társaság körül ügyködni. (Pár nappal ezelőtt volt a 20 éves jubileumunk.) Azt hoztuk létre elsőként, utána pedig folytattuk, s elkezdtük előkészíteni a kulturális, akkor még kultúrszövetséget. Márciusban összehívtunk egy kezdeményező értekezletet, 15-20 embert, a legtevékenyebb egyesületek vezetőit, s ezen meggyőződünk arról, hogy lenne támogatottsága, főlzárnának mellé. Így jött el a május, a Népkör nagy jubileumi rendezvényével. Összehívtunk kb. 200 embert egy tudományos-szakmai értekezletre. Én készítettem a bevezető előadást: A művelődési egyesületek szerepe a nemzeti azonosságtudat kialakításában és az önmegtartásban. Ez volt az előadásomnak a címe, és 2-3 beépített ember előre főlkészülten kezdeményezte az összefogást, mondván: fontos,

hogy magasabb szintű legyen a szervezetségünk. Ezek után a Népkör egyik fiatal amatőrije hivatalosan előterjesztette, hogy mondjuk ki a vajdasági magyar kultúrszövetség megalakulását. De akkorra már olyan volt a hangulat, hogy még be sem fejezte, a kétszáz ember fölállt és elkezdett tapsolni. Az elnöklő pedig konstataálta, hogy szavazásra nincs szükség, mert közfelkiáltással kimondtuk a Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség megalakulását. A hivatalos alakuló közgyűlést két hónappal később, július 11-én tartottuk meg.

K. K.: Hány tagszervezet volt akkor?

SZ. V. L.: 38 magyar kultúregyesület.

K. K.: És most?

SZ. V. L.: 107.

K. K.: A szövetség története sikertörténet?

SZ. V. L.: Nem szokványos sikertörténet. Voltak mély hullámvölgyek, de sikertörténet olyan szempontból, hogy egy teljesen szétzüllesztett kulturális szerkezet szervezetté vált. Egy tömeg közösséggé vált. A társadalom-lélektani törvényszerűségek szerint nem a nagyszámú, hanem a magasán szervezett tömegnek van súlya. Jellemző például, hogy 38 alapító szervezet hozta létre, de az első tisztújító értekezletig – négy év alatt – mindössze heten csatlakoztak hozzánk. Akkoriban zajlottak a pártszakadások. S mindegyik ránk akart telepedni. S akkor az első tisztújítón statutáris határozatot hoztunk. Ez az én óriási hűzásom volt! Mivel minden párt rá akart kényszeríteni bennünket, hogy lépünk be kollektív tagként hozzájuk, a statútumba kellett volna betenni, hogy egyikbe sem. Én pedig kézzel-lábbal tiltakoztam az eljárás ellen, mert akkor 30 nappal korábban közvitára kellett volna bocsátani a kezdeményezést, s akkor bármi megtörténhet. Ezért olyan ötletem támadt, hogy nem a statútumba tesszük, hanem a helyszínen terjesztünk elő statutáris határozatot, hogy a művelődési szövetség nem csatlakozhat párthoz és nem foglalkozhat pártpolitikával. El is fogadták abszolút többséggel, ami azt jelentette, hogy beépül a statútumba, és azon változtatni onnantól kezdve csak minőségi többséggel lehet. A következő közgyűlésre megduplázódott a létszám, és attól fogva folyamatosan gyarapszik... A legfontosabb pedig az, hogy a többséget most már újonnan alakult vagy korábban megszűnt és újjáalakult szervezetek képezik.

Mélypontot jelentettek a háborús évek – a zárolás. A szerbiai folyószámlákat zárolták. A VMMSZ folyószámláját is – amelyet Magyarországon vezettek! –, és hiába próbáltuk megföllebbezni, nem lehetett, mert az ENSZ határozata így írta elő, úgy-

hogy a támogatásokat a diplomáciai postával kaptuk. Abszurdum.

Sok melléfogásunk is volt. Minekünk kellett kitalálni, hogy mivel foglalkozunk. Hosszú időbe telt, amíg kiderült, hogy a mozgalmi szerepet kell vállalnunk, mozgalmi irányítónak kell lennünk. Nem közvetlenül kell foglalkoznunk képzéssel, tudományos kutatásokkal. A mi igazi szerepünk, hogy egy mozgalmat irányítsunk, mozgásban tartsunk.

K. K.: Mi a konkrét célja annak a mozgalomnak, amelyet a VMMSZ irányít?

SZ. V. L.: Az, hogy az a 20-25 ezer ember, amelyik a közművelődés valamelyik területét a magáénak érzi, tartozzék valakihez. Az, hogy ma a népzenezők, vagy a néptáncosok, vagy a citerások, vagy a versmondók személyes ismerősei – hogy ne mondjam barátai – egymásnak, az már ennek a mozgalomnak az eredménye.

K. K.: Milyen tudás húzódik meg e mögött? Milyen legyen az egyén és a közösség viszonya a te hitvallásod szerint? Hogyan kell élnie ma egy magyar embernek, hogy a közösséghez tartozását egészségesen élje meg? Kell-e közösséghez tartozni?

SZ. V. L.: Válaszolok egy ma nem divatos íróval – bár lassan kezd újra divatba jönni –, Somogyváry Gyulával. Nemrég olvastam újra világháborús trilógiáját, annak van egy részlete: hazajön a frontharcos főhadnagy szabadságra, és megdöbbenve látja, hogy itthon, a hátsószámban az ÉN a fontos. Hogy *nekem* legyen zsírom, *nekem* legyen cukrom, *nekem* legyen szemem. Mindenki más dögöljön meg. Kint a fronton nem az én, hanem a *MI* jelenti a túlélést, ha úgy tetszik, a túlélés minimális esélyét, mert egy tetejetlen pajtában csak akkor nem fagysz meg reggelre, ha összebújsz másokkal. Csak akkor nem vérzel el, ha van, aki kihúzzon a tűzvonalból. Egy fagyos marharépból egy egész szakasznak lehet forró levest főzni. Ezt mondja Somogyváry Gyula. Egyértelmű, hogy miért fontos a közösséghez tartozás? A mi helyzetünk majdnem olyan éles, mint a frontharcos katonáé. Hiszen a délvidéki magyarság csaknem 2/3-a most már szórványban él. A másik, szintén kapcsolódó gondolat – ezt meg Kodálnál olvastam –, hogy a nemzet megmaradásának egyetlen föltétele az, hogy az egocentrizmus helyett a hungarocentrizmus váljék uralkodó eszmévé a számunkra. Ő az értelmiségieknek ír erről. Tehát az értelmiség ne egocentrikus legyen, hanem hungarocentrikus, azaz közösségcentrikus.

K. K.: Neked ezt sikerült megvalósítani.

SZ. V. L.: Többé-kevésbé igen.

K. K.: Melyek azok az elemei a magyar közönségnek, amelyek az összetartozást jelentik?

SZ. V. L.: Megint Kodályt idézem. Tisztázni kell, hogy a magyarság nem faji képlet. Ezt a genetikusok már hetvenhétyszer igazolták. Úgy érzem, hogy Kodálnak nagyon igaza van. Mert nevet, vagyont lehet örökölni, de műveltséget, magyarságot nem. Mindenki annyira művelt és annyira magyar, amennyit az arca verejtékével megszerez belőle. Erről van szó. Továbbá: lehetővé is kell tenni, hogy legyen mit megszerezni, s ehhez át kell adnom az őseimtől kapott hagyatékot valakinek. Ha megszakad a hagyományozás természetes útja, akkor utána már az sem lehet magyar, aki arca verejtékével képes lenne magyarnak lenni. Ebben látom én például a kozmopolitizmus veszélyét. Otthon a mi értelmiségünk egy csoportjával konfliktusba kerültem e miatt. Azt állítottam, hogy a kozmopolitizmus a többségi nemzet szempontjából dicséretes, de egy kisebbség számára a nemzethalált jelenti, mert minél inkább hasonlítunk másokhoz, annál kevésbé hasonlítunk önmagunkhoz, és annál többet adunk föl önmagunkból... A vákuumelmélet érvényesül. Ha én föladok valamit önmagamból... akkor annak a helyébe valami beépül... S annak sem lesz mihez nyúlnia, aki vállalná, hogy arca verejtékével megszerezze a magyarságot. Ez az írástudók felelőssége, az értelmiségiek felelőssége, mert spontán módon ez nem megy.

Valamikor természetes volt a hagyományozás. Nagyszülőtől unokának. Mert sohasem a szülő-gyerek vonalon történt. A szülő mindig dolgozott, annak nem volt ideje hagyományozással foglalkozni. A nagyszülő hagyományozott, de széthullottak a nagycsaládok, mert megváltoztak a társadalmi körülmények. Megszakadt a hagyományozás természetes módja. Az iskolarendszerű oktatás nem foglalkozik vele. Hagyományozással ma már csak a mozgalom, az amatőr mozgalom foglalkozik. A táborkok, a különböző szakkörök.

Veronikával együtt 28 tábort szerveztünk a Délvidéken, 1992-től napjainkig. Azért tartottuk ezeket nagyon fontosnak, mert ott 1-24 óráig együtt vannak. Márpedig azok, akiket hét napra összeköt a közös érdeklődés, azok között az életkor, a nyelv, a kulturális hagyományok stb. mentén többszörös kötődés alakul ki, s ez hihetetlen erőt jelent. Régi a mese: minél több szállal kötődünk egymáshoz, annál erősebbek vagyunk. Hogyha együtt vagyunk a hálószerűben, együtt vagyunk a gyakorlóteremben, együtt vagyunk a diófa alatt, és együtt vagyunk reggel a templomban, az azt jelenti, hogy négyszer vagyunk együtt.

Akik csak iskolába járnak, azok csak egyszer vannak együtt.

K. K.: A te hitvallásod tehát az, hogy az egyén kizárólag közösségekben értelmezhető jól. Annak a veszélye, hogy a közösséget szétbomlasztják az egók, annak napjainkban nagyon nagy a veszélye, kisebbségi létben azonban különösen, és ezért annak, aki értelmiséginek, írástudónak vallja magát, annak mindent meg kell tennie azért, hogy az éneket egymással összekötő szálakat megsokszorozza, és azokat a hagyományokat, amelyeknek az ismerete rendelkezésére áll, számukra hozzáférhetővé tegye.

SZ. V. L.: Én nemcsak a népművészeti hagyományokra gondolok. Számomra minden történelmi, társadalmi, kulturális, művészeti, ha úgy tetszik, erkölcsi hagyaték is hagyomány, amelyet egy magyar ember a világ bármelyik részén magyar hagyományként él meg. Nem lényeges, hogy valóban magyar hagyomány-e, de ha én azt úgy élem meg mint magyar hagyományt, akkor az. Kodály mondta: amit a nép hisz, az igazabb a valóságnál. Tudjuk, hogy a déli harangszó nem a nándorfehérvári győzelemre emlékeztet. Toborzásul adta ki a rendeletet a pápa a harangozásra, azért, hogy összejöjjenek, de mire ideérkezett a hír, addigra lezajlott a nándorfehérvári csata, és az egybeesés miatt a nép úgy fogta föl, hogy a pápa azt a győzelem emlékére rendelte el. Mondjon Jung Károly, amit akar: a magyar nép ezt így hiszi. És amit a nép hisz, az igazabb a valóságnál.

K. K.: Feltűnően nem beszélsz politikáról, csak mint a háttérben levő mozzgatórugóról. Nem politizálsz aktívan, mindig kikerülsz azt, amivel egy hozzád hasonló korú és feladattal ellátott ember ilyenkor mindig elő szokott hozakodni – óhatatlanul a kisebbségi politizálás mezejére téved.

SZ. V. L.: Tudatosan van így. Két okból. Az egyik személyes. Amikor a történelmi VMDK szétszakadt, megfogadtam, hogy soha többé nem lépek be pártba, mert kiderült, hogy azokat az embereket, akik a szakadást előidézték, az én szememben egyéni érdekek vezérelték. A másik: a kultúra az, ami összeköti az embereket, a politika, elsősorban a napi politika, a pártpolitika pedig az, ami elválasztja, szembefordítja még az egy nyelvet beszélőket, még az egy hitet vallókat is. Ezért igyekszem távol tartani magam. Persze nem sikerül, mert lépten-nyomon beleütközöm, de megpróbálok.

K. K.: Egy másik észrevételem is van az eddigi beszélgetésünkről: te nem sérelmi alapon működő kisebbségi értelmiségi vagy. Egyetlenegy olyan mondatod vagy félmondatod nem volt az elmúlt közel két órában, ami arról szólt volna, hogy mi-

ért nem lehetett valamit megtenni. Mindig arról beszéltél, hogy tér nyílt előtted, ezért lehetett cselekedni. Ez alkati jegy vagy tudatos döntésről van szó? (Ahogyan személyes kapcsolatunkra visszaemlékszem, ugyanezt mondhatom. Te voltál az, aki sohasem arról számoltál be, hogyan ver a sors benneteket vagy a szervezetet, hanem csillogó szemmel számoltál be az eredményekről.)

SZ. V. L.: Az egyik első szentencia, amit az apám belém ojtott: segíts magadon, ha azt akarod, hogy Isten megsegítsen. Tehát ha magad nem próbálsz meg segíteni magadon, Istentől ne várd a segítséget. De közben eszembe jutott Szentelekynek egy írása is, amely az értelmiségiekhez szól. Mindenki tegye föl magának évente legalább egyszer – vagy életében legalább egyszer – a kérdést: vállaltam-e népem sorsát, hitét, álmait, vágyvilágát? Adtam-e hitet és erőt a cselekvésbe? Akár istenhitről beszélt, akár az emberben való hitről, de hinni kell, hogy azt, amit meg akarsz csinálni, azt meg is lehet.

K. K.: Te bátran megválaszolhatod: igen, te adtál.

SZ. V. L.: Legalábbis megpróbáltam. Adtam is, igen.

K. K.: Látlak magam előtt, ahogy a magyar kultúra napja délvidéki ünnepségén vezeted a műsort. Hófehér hajad ellenére – ami a sors kitüntető jelvénye – egy fiatal, hittel élő ember áll ott, aki nem színészi teljesítményként, és nem fölvetett pózként, hanem igényesen és belső lobogással tudja közvetíteni azokat az értékeket, amelyeket képvisel. Ez maga a fiatalság. Hogyan nevelgetted a saját hitedet életed során?

SZ. V. L.: Igen, ez vagyok én. Valaki egyszer úgy fogalmazott, hogy ehhez javíthatatlan optimizmus kell. Javíthatatlan optimizmus.

K. K.: És ez mai napig megmaradt benned?

SZ. V. L.: Megvolt... De úgy érzem, hogy most fogytán vagyok. Most, amikor tervezem a 2012. évi programokat, már sokkal több a mérlegelés. Korábban több volt a spontaneitás, kevesebb a fontolgatás, azért tüntem lobogónak meg fiatalnak. Mert a fontolgatás inkább az öregek tulajdonsága, nem a fiataloké. Vannak intellektuális és emocionális irányítás alatt álló emberek. Én elsősorban érzelmi indíttatású voltam mindig, annak alapján döntöttem, hogy tetszik vagy nem tetszik, szép vagy nem, nem pedig a szerint, hogy hasznos vagy kevésbé hasznos. Az intellektuális azt méri föl, hogy neki mi a hasznos, mi a jó. Azt hiszem, ez az alapvető különbség.

K. K.: Elfogadod azt, hogy te egy néptanító, népművelő személyiség vagy?

SZ. V. L.: Elsősorban népművelő. A kettő között lényeges különbség van. Mióta a nevelés társadalmi, állami funkcióvá vált, azóta mindig az állam határozza meg, hogy a tanítóknak mit kell tenniük. A népművelőnek sokkal kevesebb a megkötöttsége. A népművelőnek rá kell éreznie, hogy mire van szükség. A népművelés legszebb meghatározását Kodálynál találtam meg. Nem egy embert, nem egy réteget, nem egy korosztályt vagy az egyik nemet, hanem az egész népet kell magasabb műveltségi szintre emelni. Ehhez fogékonyt kell, rá kell érezni, kit kell, kit lehet és milyen szintre emelni. Ez a lényeges különbség. A tanításban államilag elő van írva a szakemberek által megrágott, kész, meghatározott feladatrendszer, a népművelésben bizonyos kötetlenség van, és éppen azért sokkal nagyobb a felelősség. A tanterv megvalósítását kiegészítő eszközök, tankönyvek és egy egész intézményrendszer szolgálják. A népművelésben mindez nincs. Ám azzal kezdődik, hogy például a kolleganőmnek fölsegítem a kabátot. Ez már népművelés. Azok közül, akik látják, egy-kettő legközelebb utánozni fogja, s nekik is lesznek követőik.

K. K.: Nem gondolod, hogy túlhaladottá vált ez a fogalom? Hiszen ki is cserélte a 20. század közművelődési szakemberre, illetve mediátorra, mondván, ha népművelő vagyok, valamilyen magas pozícióból nézek a többiekre.

SZ. V. L.: Nem. Mi volt az antik nevelési eszmény? A kalokagathia, a test és a lélek harmonikus nevelése. Mit csinál az iskolai nevelés? Mit is művel? Az intellektust. Gyakorlatilag semmi mást. Az iskolai nevelés inkább idomítás. Csúnyán hangzik, de leszűkül az értelmi nevelésre. Alig jut hely az esztétikai, a testi, a politechnikai nevelésre, hiába vannak külön tantárgyak erre, háttérbe szorulnak. Nem beszélve arról, hogy a személyiség formálásához élmények kellenek. Milyen élményeket ad az iskolai nevelés? A személyiség sokoldalú formálásához nincs hely az iskolai nevelés szigorúan körülhatárolt keretei között. Csak az iskolán kívül, s akkor az én szememben már a népművelés feladata. Véletlen-e, hogy a skandináv országokban annyira kiterjedt rendszere van a népművelésnek, hogy államilag támogatják? Az egyik unokahúgom Svédországban él. Bejelentették, hogy jövőre szeretnének elmenni Észak-Amerikába megnézni a Niagarát stb., s hogy ne legyenek kukák Amerikában sem, jelentkeztek angol nyelvtanfolyamra. Állami támogatással végezték el az angol nyelvtanfolyamot! Érdeke ez az államnak? Hát nem! De az ember gazdagabb lett tőle. A támogatásnak egyetlen föltétele, hogy utólag igazolni kellett a

megtörtént utat. Ha nem mentek volna el Amerikába, akkor vissza kellett volna fizetni az állami támogatást.

K. K.: Meghatároznád-e a népművelés fogalmát?

SZ. V. L.: Formális vagy nem formális módon a személyiséget gazdagabbá tenni valamilyen téren. Talán ez a legáltalánosabb. A nép bármely tagjának a fejlesztése esztétikai, politikai, morális stb. területen.

K. K.: Ehhez akkor kellenek olyan eszmények, értéktudatosság, amelyekhez viszonyítasz.

SZ. V. L.: Igen, és nagyon jó lenne egy támogató intézményrendszer! Mint nálunk a munkás- és népegyletemek hálózata, Magyarországon pedig a TIT volt.

K. K.: Meggyengültek ezek az intézmények?

SZ. V. L.: Nemhogy meggyengültek, a társadalmi tevékenység perifériájára szorultak.

K. K.: Szükség lenne most rájuk?

SZ. V. L.: Igen. Intézményesen sokkal többet tudnának, tudnánk mi, népművelők tenni.

K. K.: Nem félsz, hogy a kötetlenség fölládozódna?

SZ. V. L.: Nem, mert nincs központi előírás. A magunk példájával hozakodom elő. Csantavéren szerb nyelvművelést végeznek, ennek gyakorlati oka van. A csantavéri gyerekek homogén magyar környezetben élnek, s problémát okoz, hogy nagyon gyöngye szerb tudással kerülnek be a középiskolába. A szerb a többség nyelve, a kommunikáció nyelve a soknemzetiségű közösségben. Nem tudhat minden magyar szlovákul, románul, ruszinul, de minden magyar és minden horvát és minden ruszin és minden román tudhat szerbül, tehát van egy nyelv a közös kommunikációhoz. Benedek Elekre hivatkozom, aki azt írta valamelyik pedagógiai esszéjében, hogy a románt minden magyar gyereknek meg kellene tanulnia, csak nem szabad föladnia a magyart. Na, erről van szó. Ha a magyar gyereket szerb iskolába adjuk, akkor Benedek Elek szellemisége és önmagunk ellen cselekszünk. A szerb iskolának nemcsak a tanítási nyelve szerb, hanem a szellemisége is szerb. A magyar iskolának nemcsak a tanítási nyelve, hanem a szellemisége is magyar. A magyar iskolában Rákóczi, Kossuth és Széchenyi van az iskola falán, esetleg Szent István és Szent László. A szerb iskolában Szent Száva meg Dusan cár. A népművelőt nem kötelezi semmi, hogy kirakja Szent Szávát. Azt rakja ki, amivel foglalkoznak. Ha szerb nyelvtanfolyamot bonyolít le, akkor és csakis akkor szerb portrék lesznek a falon. A népegyletemnek – vagy a szabadegyletemnek,

mert most inkább így nevezik őket – a szellemisége a szó szoros értelmében szabad.

K. K.: Megpróbálok ellentmondani: ma bárki bármilyen csatornán eljut azokhoz az ismeretekhez, amelyek a személyisége gazdagodásához – abban az értelemben, ahogy te használtad – elvezetnek, hiszen ilyen információs hálózat, mint manapság van, sohasem volt. Ennek ellenére szükség van azokra a személyiségekre, akiket népművelőknek hívunk?

SZ. V. L.: Igen, mert a szellemi javak cseréjére nem érvényes a kereslet-kínálat törvénye. A szellemi javak cseréjében a kínálatnak is meghatározó szerepe van. Én a kínálattal hívom föl valamire a figyelmet, ami talán eszébe sem jutna a befogadónak. Ha valakit érdekel a rockzene, mindent megtalálhat róla, de nem fog Kodályra rákattintani az interneten, mert nem tudja, hogy az idén történetesen éppen Kodály-év van, Kodály születésének 130. évfordulója. Egy szabad művelődési forma keretében, egy kiránduláson, egy zarándoklapon vagy egy tárlatlátogatáson rádöbbenhet, hogy ott valami őt érdekli, és attól kezdve foglalkozik is azzal. Tehát nagyon jók a mai információs források, ha már megvan az érdeklődés, de magára az igényre is nevelni kell.

K. K.: Népművelő tehát az, aki tudatában van az értékeknek. Olyasmit tud közvetíteni, amihez nem feltétlenül jutnánk el.

SZ. V. L.: Egy kicsit az idegenvezetőhöz hasonlítanám. Ha eljutunk egy városba, sok mindent megtalálunk benne könyvek, térképek, prospektusok alapján. De mennyivel más az, amikor egy idegenvezető élőszóval, élményszerű előadás vagy vezetés keretében mutatja meg nekünk! A műveltség, az emberi műveltség az emberiség óriási többsége számára egy ismeretlen város, amelynek az idegenvezetője a népművelő.

K. K.: Milyenek kell lennie annak, aki népművelésre adja a fejét?

SZ. V. L.: Azt mondjuk, hogy a 21. század szakemberménye az, aki egy dologról mindent tud. Ezekre mi, a népművelők, azt mondjuk, hogy szakbarbárok. A népművelőnek a reneszánsz embereszményhez kell közelítenie: nagyon széles általános műveltséggel kell rendelkeznie, egy területet pedig mélységében is ismernie kell. Sajnos a népművelők többségénél hiányzik a módszertani fölkészültség. Kevesen tanulták az andragógiát mint tudományt. A népművelők többsége pedagógiai képesítéssel rendelkezik. A pedagógia – a nevében van – a gyermeknevelés. A pedagógus gyermekket vezet, tehát a serdülésig, az ifjúkorig készítik

föl őket módszertanilag. A felnőtt nevelése egészen nagyban más, hiszen a felnőttek bizonyos területen nagyobb tudása van, mint magának a népművelőnek. Nem beszélve a fölmérhetetlen élettapasztalatáról. A gyermek rácsodálkozik a tanítójára. A felnőtt gyakran vitába száll a tanítójával, mert az ő tapasztalatai mást mondanak. Ezért nagyon fontos a módszertani fölkészültség. Az én tudomásom szerint sem Szerbiában, sem Magyarországon nincs olyan súlya társadalmilag, amilyennek lennie kellene. Vagy amit megérdemelt volna.

K. K.: Lehetséges, hogy a pedagógiával ellentétben az andragógiát nem fiataloknak kellene nappali tagozaton tanítani, hanem érettebb embereknek?

SZ. V. L.: Az én személyes példám ezt támasztja alá, hiszen én felnőttként, munka mellett, levelező tagozaton végeztem el, közben egy felnőttoktatási intézményben dolgoztam. Szerencsém is volt, mert olyan tanárokat hallgathattam, akiknek a nevét az egész világon jegyzik. A zágrábi andragógiai iskolának nagy volt a híre, s nekik köszönhetően ismerkedtem meg egy sereg közép-európai andragógussal, a magyarországi Durkó Mátyással, a pozsonyi Jan Slobodával, hogy csak kettőt említsek, nem beszélve az akkori jugoszláv Ogrizović, Zvonarević, Prodánović professzorokról...

K. K.: Miben tér el a kisebbségi magyar közösségben dolgozó népművelő feladata egy magyarországi népművelőtől?

SZ. V. L.: Sokkal nagyobb a felelőssége. Ha a népművelés elsődleges feladata olyan műveltségi javakat átadni vagy közvetíteni, amelyeket az iskolarendszerű oktatás nem tud, akkor a kisebbségben élő ember számára sokkal többet kell. A hivatalos tanterveket elsősorban a többségi nemzet alkotja meg. Tehát a többségi történelem, a többségi földrajz, a többségi múlt, a többségi jelen hatványozottan érvényesül benne, ami talán logikus is, hiszen Szerbiában Szerbia földrajzát tanulják, nem Magyarországot. S akkor a gyermek az iskolában nem hall a Mátráról, a Börzsönyről, vagy arról, hogy milyen történelmi emlékek, ereklyék találhatóak a Pilisben. Tehát a nemzeti történelem, a nemzeti kultúra, a nemzeti múlt, a nemzeti jelen értékeiről. Mert persze nem pusztán a múltról van szó. Eötvös Józseffel együtt vallom, hogy a jövő záloga nem a múlt, hanem a jelen, mert a múlt a jelennek csak az ihlető forrása. Kisfaludy pedig úgy fogalmazta meg ezt a Mohácsban, hogy a múlt csak példa legyen. Ahhoz, hogy a jövőre fölkészítsük tehát a kisebbségi gyermekeket, ifjakat, felnőtteket, férfiakat, nőket, szükség van a nemzeti kultúra ismeretére, s ezt az iskolarendszerű oktatás nem biztosít

ja. Még a magyar történelemtanár kezét is megköti a tanterv, hiszen annak mindössze húsz százalékába építheti be a nemzeti történelmet. A többségi nemzet történelméből tanul nyolcvan százalékot, a kisebbségéből húszat.

K. K.: Megélted-e mint kisebbségben dolgozó népművelőnek azt a saját felelősségedet, hogy a magyar értelmiségieket ráébreszd az ő sajátjukra?

SZ. V. L.: Igen, a beszélgetésünk során egyszer már idéztem Szentelekyt, ő fogalmazta meg először az önmagunknak fölteendő kérdést: adtam-e valamit a népemnek? De tény az, hogy – lásd a Bibliát – sok az aratni való és kevés az arató. Lehet beszélni a feladatokról, de a cselekvéshez nagyon kevesen vagyunk. A mi Ballangó együttesünk 15 év alatt több mint hétszázszor lépett közönség elé, mindig ezt a célt szolgáló műsorokkal. Az utóbbi öt évben pedig az Ungaresca együttes műsorai mind a nemzeti azonosságtudat erősítését, megszilárdítását szolgálják. Mi sosem mondjuk azt: légy büszke arra, hogy magyar vagy! Mi egyszerűen információkat adunk ahhoz, hogy büszkéek lehessenek a magyarságukra. A legutóbbi műsorunk címe: Világfordító magyarok. Ebben a műsorban Szent Istvánt, az országalapítót, Hunyadit, Lányi Ernőt és Szentgyörgyi Albertet mutatjuk be. A célunk az, hogy felnőtten és gyerekben tudatosítsuk, ha nem is vagyunk különbeke, de hitványabak sem vagyunk senkinél. S mindezt igényesen, de közérthetően, élvezetes formában.

K. K.: Átterünk ezzel a te amatőr művészeti tevékenységedre. Említetted már, hogy kora gyerekkorodtól, spontán módon lettél műkedvelő előadó. Formálisan mikor csatlakoztál amatőr művészeti csoporthoz?

SZ. V. L.: A tanítóképzőben tagja voltam egyik csoportnak is, másiknak is, tizediknek is. Tehát nagyon sokoldalú fölkészítést kaptunk. De a népművelő tevékenységemet hivatalosan 1954-től kezdve számolom, akkor kaptam meg Kispiacra az első tanítói kinevezésemet. Táncsoportot, kórust alakítottam, színjátszó csoportot vezettem. De tevékenykedtem a sportegyesületben is, mert képzős koromban nagyon jó szertornász, talajtornász is voltam – így aztán a kispiaci parasztyerekek egyszer csak elkezdtek talajtornázni. (Még hozzá hogy! Fölszerelésünk persze nem volt. A 30-40 gyerek hozott egy-egy lópokrót – 150-szer 200 cm-es jó ujjnyi vastagot. Ha abból húszat egymásra raktunk – könnyű kiszámolni – 30 cm vastag, nagyon jó, ruganyos, de szilárd alapot képezett. Szaltózni, átbillenést, kézenállást is lehetett csinálni rajta, mert olyan szilárd volt, mint a tornászszőnyeg.) Tehát

ekkortól számítom a népművelést és az amatőr művészeti tevékenységet. Akkortól fogva, bárhol éltem, mindig gerjesztettem magam körül valamit. Pacséron az ifjúsági otthon keretében amatőr zenekarunk meg színjátszó csoportunk volt. A katonaságnál – beszéltem erről – írtam az összelopkodott színdarabokat, azokat mutatta be a színjátszó csoportunk, s kórust is vezettem. Oromon a már működő csoportokba kapcsolódtam be, Kanizsán pedig a már meglevő amatőr színházba, de ott csakhamar megalakítottuk a zeneegyesületet.

Teljesen új közeg volt viszont Szabadka. Mintha egy medence nagy víztükrébe dobtak volna bennünket, ahonnan ki kell úszni. A feleségem könyvtáros, én újságíró, a lányunk zeneiskolás, a fiunk általános iskolás. Van egy családi blockflöte kvartertünk, azzal valahová tartozni kell. Az Életjelhez csapódtunk, de ez havi egy előadást jelentett, s az sem szólhatott mindig a Szöllősyekről. Szabad kapacitásunkat fölajánlottuk az ország akkor egyik legjobb kórusának, a szabadkai Pro Musicának. Elmentünk Égető Gabriellához a feleségemmel, azzal, hogy énekelni szeretnénk. Csinált egy hangpróbát, majd bevallotta, hogy a legmegbízhatóbb tagok házaspárok. Még ha gyerekeik vannak, akkor is ők azok, akikre maximálisan lehet számítani. Úgyhogy két gyönyörű évet énekelünk a Pro Musicában. Bach g-moll miséjét, a belgrádi Pro Musica kamarazenekarral, Vivaldinak a Magnifico-ját, Kodály-, Bartók-, Bárdos-kórusokat...

A lányunk fagottos tanuló volt a szakközépiskolában, s másodfagottos lett a Filharmónia zenekarában a tanára mellett, mert a kanizsai történetünk miatt neki is volt már zenekari rutinja.

Két év múlva meghalt a Népkör népzenei szakosztályának a vezetője, egy zenetanár, és hívtak, vegyem át a szakosztály vezetését, ami akkor egy citerazenekarból állt. Azzal a föltétellel vállaltam, ha énekegyüttest is teremthetünk. Nagyon élt bennünk az, amivel az újvidéki képzőben Tóth Antal tanár úr megfertőzött bennünket: Kodály szerint a legszebb hangszer minden embernek a torkában van! Tetszett ez a Népkör vezetőségének is! Égető Gabi pedig megértette, hogy mennünk kell.

Átvettük a szakosztályt, a feleségem összetobozott egy 10-15 tagú énekcsoportot. Mivel én korábban sosem citeráztam – de most szükség volt rá! –, elmentem egy nyári citerás táborba. Borsi Ferenc, a népművészet Magyarországon élő, de csóka származású ifjú mestere szervezte. Az egy hét alatt – igaz, hogy ronggyá koptattam az ujjaimat a citerahúrokkal – jó alapokat kaptam, a többi már csak gyakorlás kérdése volt. Elkezdtük tehát a gyerekek

torzását is, mert gyerekkorban kell elkezdeni a zenélést. Néhány év múlva négy ének- és nyolc hangszeres csoportunk volt. A citerások mellé kerültek tamburások, volt vonós együttes, különböző népi kamaragyüttesek, hihetetlen gazdagságot teremtetünk. Persze ehhez kellett az, hogy a Népkör vezetősége maradéktalanul támogatt bennünket.

Egy téli szünetben kezdtünk el foglalkozni 7-8 gyerekkel, a citerásokkal. Ez volt a Tücsök zenekar. Májusban az Újvidéki Rádió Szólj, sip, szólj elnevezésű népzenei versenyén első díjat nyertek! Óriási volt! Én egyébként a gyerekektől sosem az első díjat vártam. Tudatosítottam bennük: nem azt akarom, hogy első díjasok legyetek, hanem hozzátok a maximumot, ami bennetek van. Ha a zsűri úgy találja, hogy van, aki nálatok jobbat hozott, van, akinek a teljesítménye a tiétnél jobb volt, arról ti nem tehtetek. De ha nem hozzátok azt, ami bennetek van, akkor szétrúgom a seggeteket. S akkor úgy tettek, mintha el is hinnék. A gyerekek ezt annyira megtanulták, hogy a műsor végén nem a közönségre néztek, hanem engem kerestek a tekintetükkel. Ha fölemeltem a hüvelykujjamat, akkor boldogan mentek le a színpadról, a továbbiakban más nem érdekelte őket.

Tizenegynéhány év elteltével azonban valami megromlott a Népkörben. (Egyébként ez máskor is előfordult. Valahányszor a napi politika rátelepedett a Népkörre, mindig valamiféle válságóc alakult ki.) A délvidéki magyar érdekközösségen, a VMDK-n belül pártszakadás történt. Kétféle szakadt, megalakult a VMSZ, és nagyon agresszíven rá akart telepedni a Népkörre. Akkor már túl voltunk a 120 éves jubileumon, amire megírtam a Népkör történetét, s abból világosan kiderült, hogy a napi politika iránti elkötelezettség óhatalanul mindig hullámvölgybe vitte a Népkört. Így aztán én nagyon ellene voltam az elköteleződésnek. De hát a széllel szemben azért nagyon nehéz vitorlázni! (A fiam kamaszkorában nagy lázadó volt, s hajtogatta, hogy a tanárnak nincs igaza. Hallgass, fiam, mondtam, ne vitatkozz a tanárral. De mikor nincs igaza! Édes fiam, ha a kutyát verik a fához, ha a fát a kutyához, mindig a kutya vonít. Mi ugyanezt megtapasztaltuk. Ha a citerást verik a politikushoz, ha a politikust verik a citeráshoz, mindig a citerás sínyli meg.) Nekünk is távoznunk kellett a Népkörből, igaz, a Ballangó együttes tovább működött.

K. K.: Hogyan jött létre a Ballangó?

Sz. V. L.: Ehhez egy pillanatra most vissza kell térnem. A reprezentatív citerazenekar 8-10 tagból állt. 7-8 citera, köcsögduda, furulya meg a 15-20

tagú énekegyüttes. Ez kb. 30 embert jelentett. Mozgítani őket csak autóbusszal lehetett, ami hihetetlenül drága és a megszervezésük is nehéz, mert 30 ember munkaidejét, illetve szabadidejét kellett összeilleszteni ahhoz, hogy vendégszereplésre mehessünk. Tehát szükség lett egy olyan együttesre, amelyik gyorsan dolgoz föl műsorokat és mozgékony. Hogy teljesíthessük azt a küldetést, amiről az imént beszéltünk: a nemzeti önazonosság tudatának erősítése a művészet eszközeivel. A személyiségformáláshoz élményekre van szükség. Az esztétikai élmények nem is annyira intellektuális, mint amennyire érzelmi töltetűek. A zene meg az irodalom a legjobb eszköze annak, hogy élményekben részesítsük a közönségünket. Annak idején azt mondták, hogy a Népkör a délvidéki magyar kultúra világlátótornya. Egy világlátótornynak világtánia kell.

Ezért jött létre a Népkör keretében a Ballangó. Néhány évi próbálkozás után rátaláltunk a nálunk 20 évvel fiatalabb Soós házaspárra, és 15 évig jártuk velük a Vajdaságot 30 különböző műsorral.

Az első műsorunkat még ketten adtuk elő a feleségemmel 1991-ben. Az előzménye az, hogy a fiunkat a katonai szolgálat megtagadása miatt bevitték a katonai börtönbe. Ne kérdezd, hogy, minden lehető módot kihasználtam, hogy kihozhassam, és másnap a szó szoros értelmében átcsempésztem Magyarországra. Megrendítő volt a számunkra, hogy a fiunk hazajöhet-e valamikor vagy sem, hiszen a katonaszökevényekre hadbíróság várt. Úgy alakult, hogy a napi vigasztalást a népzene jelentette. Próbák után ottmaradtunk, énekeltünk, és azt vettük észre, hogy ettől sokkal-sokkal nyugodtabbak vagyunk. Így született az első műsor, Szomorúan szól a magyar nóta címmel. 10-20 ezer délvidéki magyar családdal esett meg ugyanaz, ami velünk. A katonaköteles fiúk meg az apák világgá szaladtak. A műsorunk tartalma egy kicsit a Himnusz alcímére emlékeztetett. Népdalok és költemények a magyar nép zivataros századaiból. A háborús hetekben, hónapokban 59 vajdasági helységben adtuk elő, mindenhol ugyanolyan hatást váltva ki. De rájöttünk, hogy ketten kevesek vagyunk az egyórás műsorhoz, illetve nagyon megterhelő. Hiszen föl kell jutni egy magas izzási hőfokra, és ott is kell tartani az előadást, különben a közönséget nem tudjuk magunkkal ragadni. Ez két embernek igen nehéz. Soós Jánossal és Mariskával egy hullámhosszon voltunk, szellemi rokonként már együtt készítettük a következő műsört Erős várunk a hit címmel. Abból indultunk ki, hogy a kultúra mellett a hit az az erős vár, ami megtartott és megtart ben-

nünket embernek és magyarnak az embertelenség meg a magyartalanság éveiben is. Ezt is legalább ötven helyre vittük el Vajdaságharc évfordulójára, a Megénekelte hazácska, a Hallgassátok meg, magyaring. De akadt köztük lazább is: a Pajzán örökség, erotikus szimbólumok a népzeneben.

K. K.: Mindegyiknek megvan a rögzített változata?

SZ. V. L.: Három kazetta és egy cd jelent meg a 15 év alatt. Az utolsó 4-5 évben már nem tartoztunk a Népkörhöz, mert onnan – finoman fogalmazva – kinéztek bennünket. S én, akinek a fűszer- és vegyeskereskedő nagyapja a Népkör alapító tagja volt, nem várhattam meg, hogy kizárjanak. Volt teendőm bőven mint az időközben megalakult Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség főtítkárának, s a Ballangóval most már önállóan dolgoztunk tovább, amíg a megnőtt családi, nagyszülői feladatok miatt fokozatosan le nem épült az együttes.

Közben a Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület vezetője súlyosan megbetegedett, nemsokára meghalt, és az a veszély fenyegetett, hogy szétesik az egyesület. Egy magyar egyesület. Azért annyira nincs sok belőlük, hogy csak úgy legyintsünk a sorukra! Az egyesület elnökének megkeresésére – ami elsősorban Veronikának mint népdalkörvezetőnek szólt, hiszen a Lányi Ernő Iparos Egyesületnek népdalköre volt – elvállaltuk a feladatot. Veronika csodát művelt. Egy nagyon szerény, gyakorlatilag széthullóban lévő együttesel kezdett foglalkozni, és bő egyéves munka után fölhozta arra a szintre, hogy bekerültek a vajdasági magyar népzenei fesztivál legjobb 15 együttese közé, és bejutottak a következő évi népzenei gálaműsorba. A Ballangó leállása után alakítottunk ott egy kamaraegyüttest, de most már nem népzeneit. Visszatért a régi kedvenc, a klasszikus kamaramuzsika. Az Ungaresca régizene együttes elsősorban középkori meg újabb kori régi magyar zenét játszik. Alapvetően két blockflöte, egy akkordhangszer – egy gitár –, egy basszushangszer – rendszerint basszus blockflöte, vagy cselló, vagy fagott – és egy-két énekes ritmuskísérettel alkotja, szóval nagyon változatos. Szép sikereket értünk el ezzel is. Citerazenekart is alakítottunk. Ők tavaly brillíroztak, a zsűri, a művészeti bizottság szuperlatívuszokban írt róluk. Náluk is volt egy törés, mert tavaly márciusban meghalt a feleségem, és attól féltünk, hogy ez alapjaiban rendíti meg az együttest. Ám Veronika nemcsak vezette az együttest, hanem utódokat is nevelt. A citerazenekart az én egyik volt citerás tanítványom, a népdalkört Veronika egykori tanítványa vette át.

A két együttes csodát művelt, ismét eljutottak a népzenei gálára a két fiatal vezetésével. Igaz, hogy a másort még halála előtt Veronika állította össze. A két fiatal lány méltó Veronikához. Úgy látom, hogy ha egyszer engem is az örök vadászmezőkre szólítanak, nem lesz gond, ott vannak a fiatalok.

K. K.: Hogyan kísérte törekvéseidet a családod?

SZ. V. L.: Amíg a gyerekeink otthon voltak, mindent együtt csináltunk. Ott voltak a gyerekek, amikor szimfonikus zenekarban muzsikáltunk Kanizsán, amikor a blockflöte kvartettben, vagy a vonós zenekarban játszottunk. Szabadkára költözésünk után csak a blockflöte kvartett maradt meg, majd Janka Magyarországra, a Zeneakadémiára került, Janó pedig kinőtt bennünket. A zeneiskolában csellón végzett, de elektrotechnikai középiskolába ment, mert ő eleve hangmérnöknek készült. Az elektroakusztikát már Magyarországon, katonaszökevényként tanulta. Aztán mindketten családot alapítottak. A blockflöte kvartettünk búcsúhangversenye után nagyon elszomorodtam, de Veronika azzal vigasztalt: majd az unokákkal! És mit ad Isten? Pár évvel ezelőtt, amikor Szabadkán megszerveztük a Muzsikáló családok első találkozóját, a legnépesebb a Szöllősy-család volt. A két öreg, a két fiatal meg négy unoka. Nyolc tagú együttesel vettünk részt!

K. K.: A házasságotok volt az alapja ennek a családnak.

SZ. V. L.: A házasságunkat alapvetően a lelki atyánk egy megjegyzésével szemléltetném: Ja, a Szöllősyék? Két testben egy lélek... Ez múlt év márciusáig így volt. Jellemző Veronikára, hogy február 28-án, tehát bő egy héttel a halála előtt ő még fellépett a családi együttesel. Másnap vittem le Kamenicára az onkológiai intézetbe, ahonnan egy hét múlva jött haza és 9-én jobblétre szenderült. Úgy érzem, az is nagyon fontos, hogy január 28-án még megünnepeltük az 50. házassági évfordulónkat, az aranylakodalmunkat. Jóllehet, december 19-én volt egy karácsonyi műsorunk, amikor is odaadott egy lezárt borítékot az egyik barátónőjének, hogy akkor nyissa ki, amikor ő már nem él. Veronika halála után a barátónője elhozta hozzám a levelet. Együtt bontottuk föl. Egy középkori siratóének volt benne: „A fényes nap immár lenyugodott,/ A föld színe sötétben maradt./ Nappali fény sötétre változott,/ Fáradtaknak nyugodalmat hozott.” Ő már december 19-én tisztában volt mindennel, ahogy mi is. De erős ember volt. Tudta, hogy az aranylakodalom és a családi együttesek találkozója még ránk vár. Ott búcsúzott el mindnyájunktól. Rám ez úgy hatott, hogy – parafrázálva a papunknak a

megállapítását – úgy érzem, most egy testben van a két lélek, és azért vagyok talán még több munkára képes, mint korábban, mert az ő ereje, az ő lelke is énbennem van.

K. K.: Bizonyára a könyveidben, írásmunkáidban is jelen van Veronika, hiszen az egész pályádat végigkísérték. Témájuk az asztrológiától a szexuálpszichológián keresztül az ünnepi kiadványokig terjed. Ezeket miféle szükség termelte ki?

SZ. V. L.: A régi napkeleti bölcsesség szerint, aki örökéletet akar magának biztosítani, annak három dolgot kell megtennie: fát ültetni, fiút nemzeni és könyvet írni. Mert a fában tovább él a munkája, a fiúban a neve, a könyvben meg a szelleme. Fát is ültettem, fiút is nemzettem, hát könyvet is kellett írni. Erre is igaz: azt csináltam, amire szükség volt. 10 éves volt a kanizsai Kodály Zoltán Zeneegyesület – megírtam a rövid történetüket. A kispiaci művelődési egyesület 10 éves jubileumára pedig az övékét. A Szabadkai Népkör 110 éves jubileumára kismonográfiát készítettem, a 120-ra pedig monográfiát Népünkkel népünkért címmel. A 140 éves jubileumra pedig most készült el a képeskönyv...

K. K.: A szerelemgerjesztő ételekről miért született könyv?

SZ. V. L.: Szabadkán a szabadegyetem keretében működött a szülők iskolája, ahol a szülők szexuálpszichológiai, illetve szexuálpedagógiai nevelésével foglalkoztam. A Magyar Szóban állandó rovatom volt, a Szexkurzió, ahol az olvasók leveleire válaszoltam. Összegyűlt egy könyvre való anyag, szükség is volt rá, így jelent meg a Szex, szerelem és... című könyvem. A másik területem a szülők iskolájában a függőségi betegségeké, a szenvedélybetegségeké volt. Az Egészség nevű folyóiratunk elkérte az előadásaimat a kiskönyvtára számára, és ki is adták. Így jelent meg a Lassan ölő mérgek rabságában a dohányzásról, az alkoholizmusról, a narkomániáról, a kábítószer-élvezésről. A szerelemgerjesztő ételek viszont a szakmának és a hobbinak a kereszteszódése, mert nekem hobbim a könyvhaművészet. Szeretek főzőcséknézni, szeretek kísérletezni, és vannak természetes szerelemgerjesztő ételek, természetes afrodisziákumok, azokból szedtem össze egy könyvre való, ami megjelent Szerelemgerjesztő ételek és italok címmel. De hangsúlyozom: a legjobb afrodisziákum a jó társ...

A könyveim tehát alapvetően három tárgykörbe illeszkednek: művelődéstörténet, pszichológia és oktatástörténet. Az első könyveim egyike volt a nagyon igényes, nem túl olvasmányos Kanizsa oktatástörténete. Rendszeresen írtam tanulmányokat, esszéket különböző szakfolyóiratoknak,

alapvetően szintén e témákból, és talán még sosem beszéltem arról, hogy nagyon sokat fordítottam magyarról szerbre és szerbről magyarra. A magyar folyóiratok számára szerb és horvát forrásokat. Alapvetően Magyarországra felnőttoktatási és népművelési tematikát, a mi folyóirataink, a Létünk, a Híd, az Obrazovanje odraslih (később: Andragogija) számára pedig szerbről magyarra filozófiai, szociológiai, pszichológiai, pedagógiai szakkikkeket fordítottam.

K. K.: Hogyan jutott mindre idő?

SZ. V. L.: Most jópofáskodhatnék, és mondhatnám, hogy mindig egy órával korábban keltem, de alapvetően az embernek arra jut ideje, amit fontosnak tart.

K. K.: Ennyi mindent lehet fontosnak tartani?

SZ. V. L.: Egyszerre sosem foglalkoztam több dologgal, csak eggyel. Amikor azt letettem, akkor következett a másik. Egy alkalommal – a Népkörben történt éppen, az elnökségen valamivel meg akartak engem bízni – az egyik elnökségi tag azt mondta: ugyan már, Laci bácsi számára csak a népzene a fontos. S akkor azt mondtam: elnézést kérek, te tíz éve ismeresz engem, amióta én épp a népzenével foglalkozom. Ha kanizsai koromban ismertél volna, azt mondtad volna: Laci bácsi számára csak a szimfonikus zene a fontos. Ha pedig oromi koromban ismertél volna, akkor azt mondtad volna: Laci bácsi számára csak a dixieland a fontos. Mert Laci bácsi akkor éppen azt művelte. Ha tíz évvel ezelőtt a Népkörbe azzal hívtak volna, hogy teremtsék fúvószenekart, akkor a Népkörnek most nem citerazenekara lenne, hanem fúvószenekara, s te akkor most azt mondhatnád: mert Laci bácsi számára csak a fúvószene a fontos.

K. K.: Volt szabadidőd?

SZ. V. L.: Persze.

K. K.: Mivel telt?

SZ. V. L.: Hihetetlenül sokat csavarogtunk. Drága kis feleségem azt mondta egy alkalommal: rájöttem pár hét alatt, hogy a Szöllősyek mehetnékes emberek, és ha én meg akarom tartani ezt az embert, akkor nekem is mehetnékesnek kell lennem. Nagyon szerettünk táncolni. Még ketten éltünk. Volt munkánk, volt egy motorkerékpárunk. Oromon, ahol laktunk, minden második vasárnap volt bál. Az nekünk nem volt elég. A közbeeső vasárnapokon vagy Szabadkára, vagy Csantavérre, vagy Kanizsára mentünk. Motor, trrr...trrr...tr... és mentünk, hogy táncolhassunk. Amikor megjöttek a gyerekek, lett egy kis fityónk, egy Zastava 750-es kis kocsis, akkor azzal mentünk. Utána a Reanult 4-esbe már befértek a család hangszerei is. Mi

mindig tudatosan indultunk el. A Renault azért volt fontos, mert abba megy a csomagtartóra odafele a négyszemélyes sátor meg a táborozási kellek. Sok pénzünk nem volt, tehát magad uram, ha szolgád nincs, kempingekben laktunk, de az egész Európát végigjártuk. Azt hiszem, mi azért szerettük annyira egymást, mert nagyon sokat voltunk együtt, és hihetetlenül sok a közös élmény. A közös élmény a legfontosabb kötőanyaga a közösségeknek. A családnak különösen, de igaz ez az amatőr együttesekre is. Ha nincsenek megrendítő erejű közös élmények, akkor az az együttes nagyon laza, széthullik.

K. K.: Folyamatos munkád közepette vártál-e elismerést?

SZ. V. L.: Igen. Van bennem egy adag hiúság, igyekszem lefedni, de úgy vagyok vele, hogy hazudik az ember, aki azt mondja, hogy nem esik jól az elismerés. Jóllehet az emberek többsége belső indíttatásból dolgozik, de a környezet elismerése megerősíti azt, így további indíttatások motivációs bázisává válik. Ha bizonyos időközönként, bizonyos teljesítmények után elmarad az elismerés, nincs visszajelzés, az demotívál. Amúgy a pedagógiában közismert, hogy a közömbös viselkedés a lehető legrosszabb.

K. K.: Téged mi inspirál további cselekvésre?

SZ. V. L.: Jól esett, amikor egy füstös, zajos kocsmában a Szomorúan szól a magyar nóta műsorunk után odajött egy fiú, hogy elmondja, az egyik Szentimrei-versnél pontosan megértette, mit akarunk mondani. Vannak persze ennél meghatározóbbak is. Az ember az évfordulókhöz úgy viszonyul, mint az emlékezés mérföldköveihez. Jólesett, hogy a Ballangó 15 éves jubileumán a Népkör – függetlenül attól, hogy mi akkor már nem voltunk népkörösök – ezüst tulipán oklevelet adott Soóséknak, arany tulipánt adott Veronikának és énnekem. Vagy amikor Veronika 40 éves műkedvelő jubileumát a Népkör egy önálló esttel köszöntötte, s a feleségem szabad kezét kapott, kit hívjon meg. Budai Ilonát választotta. És hát vannak a magas, a hivatalos elismerések. Azok sem egyformán hatnak.

A lányom például az egyik évben megkapta az év művésze díjat. A kitüntetett személye úgy dől el, hogy a zenekarban minden művész kap egy szavazócédulát, amelyre ráírhat egy nevet. A lányom erre a legbüszkébb, mert ezt a szakma adta. Nekem ugyanezt ugyanezért az Aracs-díj jelenti. A vajdasági közösségtől kaptam, ezért nagyon fontos számomra.

Wlassics Gyula-díjat kaptam a közművelődési tevékenységemért. A díj névadóját azért becsülöm,

mert ő nyitotta meg a nők számára az egyetemeket. Nagyon fontos számomra, hogy fölvetek a Szent György Lovagrendbe s hogy a magyar kultúra lovagjává ütöttek.

Több, amit az ember az élettől elvárhat: Kanizsa város Pro Urbe díja. Úgy kellett eljőnnöm Kanizsáról, ahogy, elmeséltem, és huszonegynéhány év múlva azzal hívnak vissza, hogy vegyem át a díjat. Mint az apostol záróénekében: „Uj nemzedék jött, mely apáit / Arcpirulással említé...”. Az újak fölülbíralták azokat, akik engem Kanizsán lehetlenné tettek, s elismerték, amit a városért tettem.

Még 20 éve sem éltünk Szabadkán, amikor a város Pro Urbe-díjat adományozott nekem. Ezek az elismerések, amelyeket a saját közösségem ad, mindennél többet jelentenek, hiszen prófétának lenni a saját hazádban a legnagyobb dolog.

Legalább így örültem annak, hogy Veronika megkapta a Magyar Életfa-díjat. Hiszen ahogy ő benne volt az én összes díjamban, ugyanúgy az ő Magyar Életfa-díjában én is.

K. K.: Te magad is kezdeményeztél kitüntetéseket.

SZ. V. L.: Igen, a művelődési szövetség által alapított díjaknak én vagyok az értelmi szerzője. Az első volt a Magyar Életfa-díj, azután a szövetség aranyplakettje, majd a szövetség plakettje, tavaly pedig megalapítottuk a Bodor Anikó-díjat. Bodor Anikó a népzenekutatónk, a legnagyobb zenetudósnk volt.

K. K.: Rangosak a kitüntetéseitek.

SZ. V. L.: Azért, mert nem hagyjuk devalválni. Bodor Anikó-díjat egy évben csak egy együttes kaphat. Az, amelyik a vajdasági magyar népzenei fesztiválon a leghitelesebben tolmácsolta önnön népzenei hagyatékát. Ezt nem a VMMSZ, hanem a fesztivál művészeti bizottsága, válogatott szakemberek döntenek el, mi abba nem szólunk bele. Mi csak elhiszük, hogy jól döntöttek, és odaadjuk a díjat. Szintén tavaly alapítottuk a Tamaskó József-meg a Király Ernő-díjat. A népzenei fesztiválon olyan rendszer alakult ki, hogy a legjobb együttesek részt vesznek a Vajdasági magyar ünnepi játékok gálaműsorán. A néptáncosok és a népzeneészek is. A Gyöngyösbokrétát, a néptáncosok délvidéki fesztiválját ez a Tamaskó József nevű gombosi méhész álmodta meg még a két világháború között, és ő szervezte meg az elsőt. Róla neveztük el a néptáncos díjat. Király Ernő az Újvidéki Rádió népzenei osztályának a szerkesztőjeként hihetetlenül sokat tett a folyóírtás és a rögzítés terén. Róla neveztük el a népzenei díjat. Azok kapják, akik három egymás utáni évben gálára viszik az együttesüket. Tudniillik, eddig elhanyagoltuk az együttesvezetőket. Jól-

lehet az együttesvezető maga nem tehet csodát, de ha a kenyeret lisztből sütik is, élesztő nélkül abból csak bogdar lesz. Jó vezető nélkül együttes nem fog fölemelkedni. Szerencsére ezeknek a díjaknak ma már súlyuk van. Például a minap a magyar kultúra napján ezeket a díjakat osztottuk ki, ezeket a kitüntetett embereket ünnepelte a közösség.

A vajdasági szép magyar könyv kitüntetető címet is én találtam ki. A tartalmat korábban is díjaztuk: van Híd-díjunk, Szirmai-díjunk, Szenteleky-díjunk. De abból indultam ki, hogy az ember először nem a könyv tartalmával, hanem a küllemével találkozik. Jó, ha fölszólító módba tesszük a könyvet, így az ember kedvet érez ahhoz, hogy kézbe vegye és kinyissa.

K. K.: Te lettél a Vajdasági szép magyar könyv egyik idei díjasa. Gyönyörű könyv született a Szabadkai Népkör fennállásának 140. évfordulója alkalmából.

SZ. V. L.: A könyvnek csak társszerzője vagyok két fiatal munkatársammal, Sutus Áron lektor-tördelőszerkesztővel és Kanyó Ervin grafikusművész-grafikai szerkesztővel. A könyv szép külseje elsősorban Kanyó Ervin érdeme. Áron pedig a tartalomba is besegített: a legutóbbi húsz évet ő írta meg. Én kértem erre. Ez a húsz év nem lenne teljes, ha Veronika és az én nevem nem szerepelne, viszont szerénytelenség lenne és visszásan hatna magunkat méltatni.

K. K.: Magyarom köszönöm a beszélgetést. Szeretném, ha megint kapnál az élettől egy akkora adag szeretetet, hogy népművelői tevékenységedhez ismét fiatalos kedv párosuljon. Akkor le sem kellene zárnom ezt az interjút, csak félbehagynánk a következő számadásig.

*

Szöllősy-Vágó László dr. szakmai életrajza címszavakban

Képzettség

általános iskolai tanító, 1953, Tanítóképző, Újvidék, Szabadka
közigazgatási-könyvelési tisztviselő, 1963, Viš administrativni tečaj Belgrád, 1963
okleveles andragógus, 1966, Dopisni studij andragogije, Zágráb
okleveles pszichológus, pedagógia szakos előadó, 1972, JATE Bölcsészettudományi Kar, Szeged
bölcsészettudományi doktor (pszichológia), 1979, JATE Bölcsészettudományi Kar
népzenetanár, 1990, Magyar Művelődési Intézet, Budapest

Munkahelyek, feladatok

1954: Testvériség-Egység könyvkiadó, Újvidék – terepi akvizitőr
1954–1957: Kispiac, Bácskossuthfalva, Pacsér – tanító
1957–58: katonai szolgálat
1958–1962: Földműves Szövetkezet, Orom – titkár
1962–1964: Nemzeti Bank magyarkanizsai fiók – főkönyvelő
1964–1972: Általános és Zeneoktatási Központ, Magyarkanizsa – igazgató
1972–1978: Oktatási és Művelődési Közösség, Magyarkanizsa – titkár
1978–1991: Magyar Szó, Újvidék – önálló munkatárs
Szabadkai középiskolák: középiskolai tanár

Egyéb munkatevékenység

Szakírói tevékenység (szakcikk, tanulmányok, ismeretterjesztő írások): Magyar Szó – Újvidék, Hét Nap – Szabadka, Üzenet – Szabadka, Létünk – Szabadka, Híd – Újvidék, Gondolat – Újvidék, Obrazovanje odraslih – Zágráb, Kulturni život – Belgrád

Fordítási tevékenység

magyarról szerb, illetve horvát nyelvre: Obrazovanje odraslih (később: Andragogija) – Zágráb
szerb, illetve horvát nyelvről magyarra: Felnőttoktatás – Budapest, Létünk – Szabadka, Üzenet – Szabadka, Híd – Újvidék

középiskolai tanár – Szabadkai Gimnázium
előadó – Szabadkai Tanítóképző Akadémia
főtítkár – Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség (megalakulása, 1992 óta)
népzenei szakosztályok vezetője – szabadkai Népkör, illetve Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület

Elismerések

Népert tett szolgálatok ezüstcsillagos érdemrendje, 1978
Aracs-díj, 2000
A Magyar Kultúra Lovagja, 2003
A Szent György Lovagrend Lovagja, 2004
Wlassics Gyula-díj, 2004
Szabadka Pro Urbe Díja, 2004
Magyarkanizsa Pro Urbe Díja, 2004
A Szent György Lovagrend tiszti keresztje a Szent Koronával és az Anjou-liliommal, 2006, Bácsgyula-falva arany emlékérmé, 2008

*

Publikációk

A kanizsai Kodály Zoltán Zeneegyesület. Magyar-kanizsa, 1976

Visszapillantás. A kispiazi Jókai Művelődési Egyesület tízéves jubileuma. Magyarkanizsa, 1976

Népkör Művelődési Egyesület Szabadka, 1872–1987, Szabadka, 1987

Kulturno-umetničko društvo «Népkör» Subotica. Szabadka, 1987

Iskoláink krónikája. Fejezetek a kanizsai oktatásügy történetéből. Magyarkanizsa, 1991

Hronika školstva. Iz istorijata prosvete u Kanjiži. Magyarkanizsa, 1991

Szex, szerelem, és... Kérdések és feleletek a nemi életéről. Újvidék: Forum, 1992

Petőfi a déli végeken. A jugoszláviai Petőfi-kultusz nyomában. Szabadka, 1992

Népünkkel – népünkért. A szabadkai Népkör krónikája 1872–1992, Szabadka, 1994

Balladás évek. Előadások, cikkek, önéletrajzi írások. Szabadka: A szerző kiadása, 1994

Szerelemgerjesztő ételek, italok. Természetes serkentőszerek az étlapon. Szabadka: Grafoprodukt, 1998

Adjon az Úristen! Énekes népi köszöntők. Tóthfalú: Logos, 1999

A lassan ölt mérgek rabságában. Szabadka: Grafoprodukt, 2001

Emlékek tára. Az újvidéki Magyar Tannyelvű Tanítóképző növendékeinek 50 éves találkozója Szabadkán (Tóth Eszterrel). Szabadka, 2001

Tíz év krónikája. A Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség tevékenységének első évtizede. Szabadka: Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, 2002

Kulturális szervezeteink. Magyar kulturális ernyőszervezetek a Vajdaságban Trianontól napjainkig. Szabadka, 2005

Téged, Isten, dicsérünk. Népzene, néphit, népi valóság. Hagyományaink az amatőr együttesek műsorán. Szabadka: Grafoprodukt, 2006

Múlt és jövő mezsgyéjén. Emlékkönyv a szabadkai Népkör 135 éves jubileumára. Szabadka, 2007

„Hagyományok büszke öre...” Képeskönyv a szabadkai Népkör 140 éves jubileumára. Szabadka: Népkör Magyar Művelődési Központ, 2011

Hanghordozók

Erős várunk a hit. Népzene, néphit, népi vallásosság. Szabadka: Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, 1996

Szabadság – szerelem. Zenés irodalmi összeállítás Petőfi Sándor születésének 175., az 1848/49. évi

forradalom és szabadságharc 150. évfordulójára. Szabadka: Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, 1998

Verses magyar história. Dalok és versek a magyar nép zivataros századaiból (a szabadkai Ballangó együttessel). Szabadka: Vajdasági Magyar Művelődési Szövetség, 2004

A barokktól Bartókig. Az Iparos Dalárda alapításának 110 éves jubileumára (a szabadkai Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesülettel). Szabadka: DOO PAKO Nyomda és Lemezkiadó, 2008

Hangtalan ajakkal. Lányi Ernő művei. Szabadka: DOO PAKO Nyomda és Lemezkiadó, 2008

Szerkesztett és előadott műsorok

Szomorúan szól a magyar nóta vigasztalásul az itthon maradóknak. Szabadka, 1991

Pajzán örökség. Erotikus szimbólumok a népzeneben. Kecskemét, 1994

Erős várunk a hit. Népzene, néphit, népi vallásosság. Tóthfalú, 1995

Muzsikáló Tisza mente. Dalok és versek a Tiszáról. Bécs, 1996

Szabadság, szerelem. A szabadságharc 150. évfordulója. Torontálvásárhely, 1998

Adjon az Úristen! Énekes népi köszöntők. Szabadka, 1999

Hallgassátok meg, magyarim! A magyar államiség millenniuma. Óbecse, 2000

Ákácok alatt. Nemes Fekete Edit kerámia-kiállítás. Oroszlány, 2001

A megénekelte hazácska. Dalban, versben a Délvidékről. Nagyikinda, 2001

Isten, hazánkért. Dalok, versek, népénekek a hazáról. Palánka, 2002

Kossuth Lajos azt üzenté. Kossuth Lajos születésének 200. évfordulója. Veprőd, 2002

Út a Kálváriára. Nagyböjti versek és népénekek. Oromhegyes, 2003

Verses magyar história. A magyar nemzet zivataros századaiból. Zombor, 2003

Cum Deo... A Rákóczi-szabadságharc 300. évfordulója. Csongrád, 2003

Karácsonyi kánta. Oromhegyes, 2003

Máté-passió. Szabadka, 2004

Borivóknak való. Hajdújárás, 2004

Magyar tájak karácsonya. Törökkanizsa, 2004

Fegyvert s vitézt éneklek. Zenta, 2006

Magyar golgota, magyar feltámadás. Szabadka, 2006

Ünnepköszöntő. Budapest, 2006

Téged, Isten, dicsérünk. Tornyos, 2007

A Ballangó együttes műsora

Téged, Isten, dicsérünk. Néphit, népzene, népi valóságosság, 2007

Magyarország szép nemes csillaga. Szent Erzsébet születésének 800. évfordulójára, 2007

Szent királyok dicséreti. Árpádházi magyar szentjeink és a Magyarok Nagyasszonya tiszteletére, 2008

Síppal, dobbal. Az Ungaresca együttes reneszánsz-idéző műsora, 2008

Szól néked ez itt magyarul. Zenés irodalmi barangolás középkori nyelvi emlékeink nyomában, 2009

Lesz még ünnep, feltámadás. Az aradi gyásznap emlékére, 2010

Világfordító magyarok. Szentek, hősök, tudósok, művészek, Szabadka, 2011

Lányi Ernő Iparos Művelődési Egyesület Ungaresca régizene-együttesének műsora

Kiállítások, katalógusok

Vajdasági magyar kulturális és történelmi emlékek. Augustin Juriga fotói. Tóthfalu, 1996

Bácska és Bánság a szabadságharcban. Augustin Juriga, Németh Nimród és Szakáts Géza fotói. Szabadka, 1998

Eleink hagyatéka. Vajdasági magyar népviseletek. Szabadka, 2001

Magyar várak és várkastélyok a Kárpát-medencében. Komárom, 2004

Délvidéki magyar reneszánsz kori emlékek. Bács, 2008

A lovagkirály legendája. A Szent László-legenda középkori ábrázolásai magyar templomok falképein. Zombor, 2008

200 éve született a Himnusz zeneköltője. Újvidék, 2010

